

Vilniaus universitetas
Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras

Vidas Šiekštelis

Tarptautinės komunikacijos studijų programos studentas

ŠIUOLAIKINĖ DIPLOMATIJA KAIP KOKYBIŠKAI NAUJA VALSTYBIŲ
KOMUNIKACIJOS FORMA

MAGISTRO DARBAS

Vadovas: Doc. G. Vitkus

Vilnius, 2007

_____magistro darbas

(magistranto (-ės) vardas, pavardė)
tema

parengtas gynimui.

(data) (vadovo parašas)

Darbas įregistruotas _____ centre

(data) (administratorės parašas)

Magistro darbą ginti leidžiu

_____ (centro direktoriaus parašas) _____
(data)

Recenzentu skiriu

(data) (Direktoriaus parašas)

Darbą recenzavimui gavau

(data) (recenzento parašas)

Šiekštelis, Vidas

Ši-18

Šiuolaikinė diplomatija kaip kokybiškai nauja valstybių komunikacijos forma: magistro darbas / Vidas Šiekštelis ; mokslinis vadovas doc. G. Vitkus ; Vilniaus universitetas. Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras. – Vilnius, 2007. – 55, lap.: Mašinr. – Santr. Angl. – Bibliogr.: p. 51 – 54 (53 pavad.)

UDK 327

Magistro darbo objektas – šiuolaikinės diplomatijos ir tarpvalstybinės komunikacijos raida. Darbo tikslas - yra įrodyti, kad dabartinė diplomatija, vystantis tarpvalstybinei komunikacijai, nepaisant didelių pasikeitimų palyginus su jos ištakose vyravusiais procesais, yra pagrindinė tarptautinių santykių palaikymo forma. Keičiasi pati diplomatija, jos metodai, atsiranda vis nauji būdai palaikyti tarptautinius santykius, tačiau diplomatija yra vienintelė sritis, kurioje koordinuojamas visų kitų tarpvalstybinės komunikacijos priemonių naudojimas. Magistro darbo uždaviniai: apibūdinti XX a. atsiradusių šiuolaikinės diplomatijos vykdomų priemonių padarytą įtaką tarpvalstybinėje komunikacijoje; parodyti diplomatijos kaip reiškinio, kurį įtakoja globalūs pasikeitimai pasaulyje, raidą, kuris atsako į pasikeitimus ir stengiasi juos valdyti, ar bent įtakoti; parodyti kokios svarbios buvo šiuolaikinės diplomatijos priemonės sprendžiant tarptautinio masto problemas.

Naudojantis analitiniu įvairiuose šaltiniuose pateiktos informacijos tyrimo metodu prieita prie išvados, kad pasikeitė ne tik diplomatija ir jos metodai, bet šis pasikeitimas sąlygojo tarpvalstybinės komunikacijos plėtrą plačiu mastu. Atsirado nauji tarptautinės komunikacijos dalyviai, diplomatija atsigręžė į platesnius visuomenės sluoksnius. Tačiau ne tik diplomatija keičia komunikaciją tarp valstybių, tačiau ir komunikacijos raida įtakoja diplomatiją. Tai yra abipusis ryšys. Šiuolaikinė diplomatija išliko pagrindinė sritis, kurioje sprendžiamos pagrindinės tarptautinės problemos. Pastebima ir tai, kad šiuolaikinėje diplomatinėje praktikoje labiau nei bet kada anksčiau vyrauja tarptautinių santykių dalyvių lygiavertiškumas. Tačiau pastebimos ir tam tikros neigiamos savybės, kurios sąlygoja netinkamų sprendimų priėmimą. Nepaisant to, diplomatinėje vyrauja nuolatinę raidą skatinantys procesai.

Turinys

Įvadas

1. Tarptautinis saugumas

1.1. Terorizmas ir diplomatija

1.2. Branduolinis saugumas diplomatijos procesuose

2. Valstybingumo klausimų sprendimas diplomatijoje

2.1. Lietuvos valstybingumas ir pasikeitimai šalies diplomatijoje

2.2. Kosovo problemos sprendimas

3. Diplomacija ir ekonomika

3.1. Tarptautinių ekonominių organizacijų raida

3.2. Trečiojo pasaulio įtaka pasikeitimams diplomatijoje

Išvados

Bibliografinių nuorodų sąrašas

Modern diplomacy as a qualitative new form of states communication

Santrumpų sąrašas

ES – Europos Sąjunga

GATT – Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos

JTO (JT) – Jungtinių Tautų Organizacija

NAFTA – Šiaurės Amerikos Šalių Laisvos Prekybos Organizacija

NATO – Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija

PPO – Pasaulio Prekybos Organizacija

SSRS – Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjunga (Sovietų Sąjunga)

VLIK – Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas

Įvadas

Šiuolaikinė diplomatija kaip kokybiškai nauja valstybių komunikacijos forma, tema kuri daugiau dėmesio sulaukė XX a. antroje pusėje vystantis komunikacijos priemonėms, labai greitai besikeičiant pasaulio politiniam žemėlapiui. Atsiradus daug naujų valstybių teko ieškoti būdų kaip galima būtų geriau užtikrinti komunikaciją tarp jų, užtikrinti taiką ir saugumą. Į tai buvo reaguojama. Stengtasi ir stengiamasi iki šiol kaip galima labiau įtraukti visas pasaulio valstybes į tarptautinių problemų sprendimą, palaikyti kuo glaudesnius ryšius. Todėl komunikacinis aspektas apėmė daugelį diplomatijos sričių, t.y. diplomatinę teisę, diplomatinio protokolo normas, dvišalius ir daugiašalius santykiu, santykius tarp valstybių ir organizacijų ir pan. Komunikacijos priemonių raida padėjo atsirasti ir naujoms diplomatijos priemonėms, kaip pvz. viešoji diplomatija. Nenuostabu, kad tokia diplomatijos raida sulaukė įvairių autorių, tiek mokslininkų, tiek populiariųjų leidinių rašytojų dėmesio. Taigi žvelgti į šiuolaikinę diplomatiją, remiantis komunikacijos procesu joje raida, galima keliais aspektais. Šiame darbe pasirinkti keli iš jų, t.y. globalių problemų, pvz. terorizmo, valstybingumo, saugumo, ekonominės nelygybės sprendimas išnaudojant šiuolaikinės diplomatijos galimybes. Pasirinktos būtent šios tarptautinės problemos, nes, kad ir kokios skirtingos jos atrodytų iš pirmo žvilgsnio, gana dažnai sutariama, kad jos yra glaudžiai susijusios. Viena problema gali sąlygoti kitos problemos atsiradimą, todėl jos turi būti sprendžiamos kompleksiskai. Nei vienos iš jų sprendimai neatidedami vėlesniam laikui, o viskas sprendžiama tuo pačiu metu. Nenuostabu, kad tokie procesai diplomatijoje sulaukė įvairių autorių dėmesio. Šiame darbe stengiamasi remtis kuo naujesniais informacijos šaltiniais, kuriuose yra pateikiama informacija apie naujausias tendencijas tarpvalstybinės diplomatinės komunikacijos srityje. Taip pat svarbūs veikalai, kuriuose galima rasti duomenis ne tik apie dabartinės diplomatijos pasiekimus, bet ir apie procesų, vedusių jų link raidą.

Įspūdį kaip Vakaruose vertinama šiuolaikinė diplomatija, galima susidaryti skaitant Alba Eban parašytą knygą „Diplomatija ateinančiam amžiui“¹. Joje, aptariant diplomatijos raidą XX a., o ypač koncentruojantis ties amžiaus pabaiga, stengiamasi pažvelgti į diplomatijos raidą XXI a. pradžioje. Pastebimas tarptautinės komunikacijos keliamas iššūkis diplomatijai ir viešosios diplomatijos įsitvirtinimas išstumiant tradicines diplomatijos formas. Gana daug dėmesio skiriama viešumui kaip diplomatijos privalumui bei trukdžiui. Pastebimas komunikacijos tarp valstybių būtinumas ir net neišvengiamumas.

¹ Alba Eban. *Diplmacy for the Next Century*. Yale University Press. New Haven & London. 1998 m.

Labai panašiu stiliumi parašyta Henry Kissinger knyga „Diplomatija“². Šis veikalas skirtas diplomatijos istorijos aptarimui, nuo pat atsiradimo iki XX a. pabaigos. Autorius daug dėmesio skiria diplomatijos raidai XX amžiuje, kas svarbu įvertinus šio rašto darbo temą. Knygoje akcentuojami tarpvalstybiniai santykiai, per daug nesigilinama į netradicinius diplomatijos vykdymo būdus.

Dar vienas vakarų autoriaus veikalas - Sir Harold Nicolson. „Diplomatija“³, išleistas 1969 m. Ši knyga labiau tinkama konferencinės diplomatijos ištakoms aptarti, kaip naujam reiškiniui XX a. diplomatijos istorijoje. Pabrėžiama būtent tokios diplomatijos, vykdomos organizuojant daugiašalius valstybių atstovų susitikimus, ateitis.

James Der Derian knyga „Apie diplomatiją“⁴. Vakarų susvetimėjimo genealogija“ yra, kurioje aptariama diplomatijos raida nuo jos ištakų iki šių laikų. Autorius stengiasi pagrįsti idėją, kad nepaisant intensyvėjančios komunikacijos ir kitų aspektų, diplomatija gilina tarptautinių santykių dalyvių susvetimėjimą. Tačiau nepaisant tokio teiginio, komunikacijos intensyvėjimas ir diplomatijos kaita nėra neigiami.

V. Antano Dambravos 1997 m. išleistas veikalas „Viešoji diplomatija“⁵ bene tinkamiausia knyga, kuria naudojantis galima atsakyti į klausimą – kas yra viešoji diplomatija. Pateikiama informacija gana lengvai suprantama ir įsisavinama, veikale nėra bereikalingų apibrėžimų. Tuo pačiu viešoji diplomatija aptariama gana koncentruota forma. Šioje knygoje daugiau dėmesio, nei trijuose mano jau aptartuose veikaluose, teikiama tarptautinei komunikacijai ir komunikacijai apskritai. Pabrėžiamas glaudus ryšys tarp diplomatijos ir komunikacijos.

Dėmesio vertas Z. Petrausko, D. Žalimo, S. Žaltauskaitės – Žalinienės parašytas veikalas „Diplomatinė teisė“⁶. Jame daugiausia dėmesio teikiama šiuolaikinės diplomatijos apibūdinimui, pagrindinių vyraujančių tendencijų ir teisinių priemonių, kuriomis remiasi diplomatija aptarimui. Šioje knygoje pateikiama pakankamai daug informacijos naudingos trumpam diplomatijos apibūdinimui. Svarbus faktas, kad knyga išleista 2003 metais, todėl galima sutikti su nuomone, kad joje esanti informacija yra pakankamai nauja, kas yra svarbu turint omenyje šio darbo temą.

Kitas, jau informacinio pobūdžio veikalas, kuriame kaip tarptautinės komunikacijos priemonė akcentuojamas valstybių ir tarptautinių organizacijų informacijos tarnybų Lietuvoje vaidmuo ir raida, yra J. Zinkevičienės „Užsienio ir tarptautinių organizacijų informacinės tarnybos Lietuvoje“⁷. Šioje

² Kissinger H. Diplomacija. Vilnius: Pradai. 2003 m.

³ Sir Harold Nicolson. Diplomacy. Oxford university press. London. Oxford. New York. 1969 m.

⁴ Der Derian J. Apie diplomatiją. Vakarų susvetimėjimo ideologija. Vilnius:Eugrimas. 2001 m.

⁵ Antanas Dambra V. Viešoji diplomatija. Vilnius: Du Ka. 1997 m.

⁶ Petrauskas Z., Žalimas D., Žaltauskaitė – Žalinienė S. Diplomatinė teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2003 m.

⁷ Zinkevičienė J. Užsienio ir tarptautinių organizacijų informacijos tarnybos Lietuvoje. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 2004 m.

knygoje autorė pateikia daug faktų, skaičių, lentelių, atspindinčių informacinių tarnybų veiklos ypatumus Lietuvoje. Pastebima, kad tokių tarnybų mūsų šalyje vis daugėja. Svarbu, kad gerėja ir jų veiklos kokybė. Skaitant šį veikalą susidaro įspūdis, kad valstybės ir tarptautinės organizacijos supranta komunikacijos priemonių svarbą, kaip savo įvaizdžio kūrimo priemonę.

N. Davies. „Europa. Istorija“⁸ yra veikalas skirtas Europos istorijai aprašyti, tuo pačiu nemažas dėmesys skiriamas ir XX a. žemyno istorijai. Kreipiamas dėmesys ir į Europoje vyravusius diplomatijos procesus, jie siejami su istorinių įvykių tėkme. Reikia pastebėti, kad pats autorius yra diplomatas, todėl jam nesvetimas žvilgsnis į istoriją iš diplomato pozicijos.

Dar viena knyga - V. I. Popovo „Šiuolaikinė diplomatija. Teorija ir praktika“⁹ išleista 2003 m. Joje pateikiama daug informacijos apie šiuolaikinę diplomatiją, jos tendencijas. Tai yra paskaitų ciklas skirtas diplomatom, todėl galima teigti, kad visa pateikta informacija yra aktuali praktiniame pritaikyme, realioje diplomatų veikloje.

Du labai panašūs savo tematika leidiniai yra Vytauto Didžiojo universiteto periodinis leidinys „Darbai ir dienos“¹⁰ ir V. Žalio, R. Lopatos, Č. Laurinavičiaus parengtas „Lietuvos diplomatinės tarnybos 80 – mečiui ir Lietuvos užsienio reikalų ministro Stasio Lozoraičio vyresniojo 100 – osioms gimimo metinėms skirtos tarptautinės konferencijos pranešimai“¹¹. Juose galima rasti A. Brazausko, V. Landsbergio ir kitų autorių straipsnių bei pranešimų šio rašto darbo temą atitinkančiais klausimais, ypač liečiančius Lietuvos diplomatijos raidą.

Taip pat informacija įvairiais tarptautinės komunikacijos ir viešosios diplomatijos klausimais pateikiama ir internete. Šiame referate yra naudojama G. Damušytės kalba „Iššūkiai transatlantinėms vertybėms ir tarptautiniam saugumui (Atsakomybė kaip patikimiausias nepriklausomybės ir saugumo garantas)“¹² konferencijoje „Naujoji NATO: Plėtojant viešosios diplomatijos strategiją“ pasaktyje Vilniuje 2004 m. birželio 7 d., pateikiamoje oficialioje Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos interneto svetainėje. Šioje kalboje labiau akcentuojamas viešosios diplomatijos vaidmuo šiandieninės NATO veikloje. Beje pastebima daugiausia neigiamos viešosios diplomatijos savybės, trukdančios NATO veiklą.

⁸ Davies N. Europa. Istorija. Vilnius. Vaga. 2002 m.

⁹ Попов В. И. Современная дипломатия. Теория и практика. Москва: Международные отношения. 2003 г.

¹⁰ Darbai ir dienos. Nr. 30. Kaunas. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2002 m.

¹¹ Žalys V., Lopata R., Laurinavičius Č. „Lietuvos diplomatinės tarnybos 80 – mečiui ir Lietuvos užsienio reikalų ministro Stasio Lozoraičio vyresniojo 100 – osioms gimimo metinėms skirtos tarptautinės konferencijos pranešimai. Vilnius: Vaga. 1999 m.

¹² Damušytė G. Iššūkiai transatlantinėms vertybėms ir tarptautiniam saugumui (Atsakomybė kaip patikimiausias nepriklausomybės ir saugumo garantas) [interaktyvus]. Vilnius. [žiūrėta 2006 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://amb.urm.lt/nato/showitem.php?TopMenuID=1245&ItemID=2701&SiteID=66&LangID=1>>.

David J. Whittaker parašyta knyga „Skaitinys apie terorizmą“¹³ yra skirta terorizmo reiškinių aptarimui. joje pateikiamos pagrindinės žinios apie terorizmą, šio reiškinių apibrėžimai, naudoti ir šiuo metu naudojami kovos būdai. Autorius žvelgia į terorizmą kaip į globalią problemą, tačiau vengia kardinalių, ar neįprastų vertinimų. Tai galima pavadinti tradicinę vakarietišką pasaulėžiūrą atspindinčiu veikalu. Svarbu pastebėti tai, kad jis parašytas dar prieš žiauriausius teroristų išpuolius 2001 metų rugsėjį. Jį galima lyginti su J. Stern 1999 m. išleista labai panašia knyga „Kraštutiniai teroristai“¹⁴. Pastarojoje taip pat pateikiami pagrindiniai faktai, aptariami kovos būdai. Galima teigti, kad autorių idėjos labai panašios.

J. L. Gaddis veikalas „Netikėtumas, saugumas ir Amerikos patirtis“¹⁵, P. R. Pillar „Terorizmas ir JAV užsienio politika“¹⁶, J. S. Nyje Jr. „Amerikos galios paradoksas: kodėl vienintelė pasaulio supervalstybė negali būti viena“¹⁷ yra taip pat tarpusavyje panašūs darbai, tačiau ne tik tematika. Juose autoriai į šiuolaikines pasaulio saugumo problemas žvelgia vertindami JAV užsienio politiką, šios valstybės diplomatų veiksmus. Autoriai išlieka nešališki, tam tikrus veiksmus vertina teigiamai, tačiau kitiems negaili kritikos, nors į kraštutinumus nepuola. Informacija pateikiama argumentuotai ir suprantamai, stengiamasi pagrįsti prielaidą, kad JAV negali būti vienintelė jėga tvarkanti pasaulį.

M. Kevin, M. D. Cahill parengtas straipsnių rinkinys „Prevencinė diplomatija: karų sustabdymas jiems dar neprasidėjus“ skirtas preventinėje diplomatijoje naudojamų veiklos būdų, šios diplomatijos privalumų ir trūkumų aptarimui. Šiame rašto darbe naudotas straipsnis iš šio rinkinio yra M. Redjaoui „Pagrindinės preventinės diplomatijos taisyklės“¹⁸. Tai straipsnis skirtas pagrindinėms preventinės diplomatijos kryptims aptarti, akcentuojamas šiuolaikinės preventinės diplomatijos išskirtinumas, jį lyginama su ankstesniais pasiekimais šio diplomatijos srityje.

Taip pat, rašant šį darbą remtasi ir kitais informacijos šaltiniais, t.y. įvairiais straipsniais, kuriuose vyrauja tarptautinių santykių tematika, įvairiais valstybės institucijų ir tarptautinių organizacijų parengtais dokumentais. Šiuose dokumentuose galima rasti faktus, nurodančius valstybių, įvairių organizacijų raidos prioritetus, siejamus su šiuolaikine diplomatija. Kalbant apie straipsnius, tai lengvai prieinami glaustos informacijos šaltiniai, kurių tematika apima daugiau nei tai įmanoma

¹³ Whittaker David J. The terrorism reader. Routledge. London and New York. 2001 m.

¹⁴ Stern J. The ultimate terrorists. Harvard university press. Cambridge, Massachusetts, London, England. 1999 m.

¹⁵ Gaddis J. L. Surprise, Security, and the American experience. Harvard university press, Cambridge, Massachusetts, and London, England. 2004 m.

¹⁶ Pillar P. R. Terrorism and U. S. foreign Policy. Brookings institution press. Washington, D. C. 2001 m.

¹⁷ Nyje Joseph S. Jr. The paradox of American power: why the world's only one superpower cant go it alone. Oxford university press. 2002 m.

¹⁸ Redjaoui M. The fundamentals of Preventive Diplomacy. Kevin M. Cahill M. D. Preventive diplomacy: stopping wars before they start. A joint publication of Routledge New York London and the Centre for International Health and Cooperation. 2000 m.

oficialiuose dokumentuose. Svarbus informacijos šaltinis yra įvairūs pranešimai susiję su tarptautinėmis naujienomis. Tai ypač aktualu aptariant naujausias diplomatijoje sprendžiamas globalias problemas, kurios dar nėra sulaukusios plataus įvertinimo publicistikoje.

Taigi darbo tematika gana plati, todėl siekiant apžvelgti visus anksčiau išvardintus aspektus pasirinkti įvairūs informacijos šaltiniai, padedantys išsamiau aptarti kiekvieną iš jų. Pagrindinė problema yra pastaruoju metu vyraujančių diplomatijos kryptių reikšmė šiuolaikinėje tarpvalstybinėje komunikacijoje. Ar šiuolaikinė profesionali diplomatija išlaiko savo svarbą tarptautinėje arenoje, ar užleidžia savo pozicijas kitų sričių specialistams. Darbo „Šiuolaikinė diplomatija kaip kokybiškai nauja valstybių komunikacijos forma“ tikslas yra įrodyti, kad dabartinė diplomatija, vystantis tarpvalstybinei komunikacijai, nepaisant didelių pasikeitimu palyginus su jos ištakose vyravusiais procesais, yra pagrindinė tarptautinių santykių palaikymo forma. Keičiasi pati diplomatija, jos metodai, atsiranda vis nauji būdai palaikyti tarptautinius santykius, tačiau diplomatija yra vienintelė sritis, kurioje koordinuojamas visų kitų tarpvalstybinės komunikacijos priemonių naudojimas.

Įgyvendinti darbo tikslą padės kelių uždavinių įgyvendinimas:

1. Apibūdinti XX a. atsiradusių šiuolaikinės diplomatijos vykdymo priemonių padarytą įtaką tarpvalstybinėje komunikacijoje.
2. Parodyti diplomatijos kaip reiškinio, kurį įtakoja globalūs pasikeitimai pasaulyje, raidą, kuris atsako į pasikeitimus ir stengiasi juos valdyti, ar bent įtakoti.
3. Parodyti kokios svarbios buvo šiuolaikinės diplomatijos priemonės sprendžiant tarptautinio mąsto problemas.

Šiuos uždavinius įgyvendinti ir pasiekti darbo tikslą padės toliau išvardintuose informacijos šaltiniuose esančios informacijos pateikimas naudojant analitinį tyrimo metodą.

1. Tarptautinis saugumas

1.1 Terorizmas ir diplomatija

Šiuolaikinėje diplomatijoje svarbią vietą užima terorizmo problemos aptarimas. Ši problema tapo ypač aktuali diplomatams XXI a. pradžioje, tiksliau 2001 metais, po rugsėjo 11 d. įvykių JAV, kai buvo surengti vieni žiauriausių teroristinių aktų istorijoje. Po šių įvykių diplomatijos specialistai akivaizdžiai susidūrė su dilema – pavyks ar ne panaikinti terorizmo keliamą grėsmę taikiais būdais. Tačiau tai nereiškia, kad terorizmas yra naujas reiškinys. 2001 metų rugsėjo 11 dienos įvykiai tik buvo didelis sukrėtimas privertęs padidinti pastangas kovoje su terorizmu. Diplomatai į šį reiškinį dėmesį atkreipė jau seniau. „Tarptautinė bendruomenė terorizmu susirūpino dar prieš Antrąjį pasaulinį karą – 1937 metais tuometinė Tautų Lyga parengė Konvenciją dėl terorizmo prevencijos.“¹⁹ Žinoma, tuo metu teroristinė veikla nebuvo išplitusi tokiu dideliu mastu. Vien tik Europoje teroristų aukomis, per pastaruosius 30 metų tapo tūkstančiai žmonių. „Vien tik Jungtinėje Karalystėje, Airijoje ir Ispanijoje per trisdešimt metų jis pareikalavo 5000 aukų.“²⁰ Toks ilgas laiko tarpas parodo kaip sunkiai sprendžiamos terorizmo keliamos problemos, ar kovos priemonių efektyvumas. Ypač sunku kovoti su islamiškuoju terorizmu, kalbant apie kurį kartais pasigirsta teiginiai, kad jo neįmanoma sunaikinti. „Naivu tikėti, kad mes galime sunaikinti islamiškąjį terorizmą ir optimistiška manyti, kad galime jį savyje sutalpinti. Kai fanatizmą kursto religinė aistra, jis sukelia nelaimę, kurios nepagydysi nei karinėmis, nei politinėmis priemonėmis.“²¹ Nesutariama ne tik dėl to ar įmanoma įveikti terorizmą, dėl to kokias priemones reiktų naudoti šioje kovoje, bet ir dėl vieningo terorizmo sąvokos apibrėžimo.

Yra keletas labai panašių apibrėžimų, kuriais remiantis yra bandoma nustatyti kas yra terorizmas. „Naudojimas arba grasinimas veiksmu, siejamu su prievartos panaudojimu prieš asmenis arba nuosavybę, siekiant politinių, religinių, ar ideologinių tikslų.“²² Šiuo apibrėžimu vadovaujasi Didžiosios Britanijos valdžios institucijos. Šiek tiek kitokios formuluotės apibrėžimais remiasi kitos valstybės, valstybių sąjungos (pvz. ES), ar net atskiros vienos valstybės institucijos (pvz. JAV). Bendras bruožas yra tai, kad nėra apibrėžiamas terorizmas kaip reiškinio vykdytojas. Anksčiau juo

¹⁹ Kova su terorizmu [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.urm.lt/index.php?-1759129255>>.

²⁰ Terorizmas: Europos atsakas [interaktyvus]. Briuselis: Europos Komisijos informacijos ir komunikacijos skyrius, Teisingumo, laisvės ir saugumo generalinis direktoratas, B-1049, 2004 m. rugpjūtis. [žiūrėta 2006 gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/key_issues/terrorism/terrorism_0904_lt.pdf>.

²¹ Dr. Otto J. Helweg. Terorizmas ir islamas [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www2.omnitel.net/robertas/bsp/islam.htm>>.

²² Whittaker David J. The terrorism reader. Routledge. London and New York. 2001 m. P. 3.

dažniausiai būdavo įvardijamos tam tikros valstybės ir su terorizmu buvo kovojama senais, kovai su valstybe skirtais metodais. Diplomatiijoje tai dažniausiai pasireiškėdavo naudojant atgrasymo metodą. „Tradicinis atsakas į grąsinimus, siejamas su rizika ir netikrumu, yra įtikinti priešininką nepulti, palaikant įtikinamą atgrąsinimą“.²³ Tačiau palaiptisniui tokia politika pasikeitė, sulaukus neigiamų rezultatų. Suprasta, kad pagrindinis terorizmo vykdytojas nėra valstybė, todėl teko keisti anksčiau naudotą kovos su terorizmu metodologiją. Ją sudarė keli etapai, turintys pakeisti vienas kitą, ankstesniojo nepasisekimo atveju:

1. Aktyvi diplomatinė veikla turinti panaikinti bet kokias priešiško pasireiškimo galimybes.
2. Atviras galimybės adekvaciai atsakyti į užpuolimą demonstravimas, turintis atgrąsinti galimus priešus.
3. Karinės galios demonstravimas.

Tuo rėmėsi XX a. diplomatiijos atstovai, tačiau XX – XXI a. sandūroje tapo aišku, kad šie metodai yra efektyvūs pasaulyje, kuriame tvarka paremta galios pusiausvyra, esant kolektyvinei gynybos sistemai, esant konkrečiam agresoriui, t.y. valstybei, ar valstybių blokui. Pasibaigus šaltajam karui prireikė tam tikro laiko tarpo ir naujų sukrėtimų, kad pasikeistų ir diplomatiija nukreipta kovai su terorizmu. Kalbėdamas apie senuosius tvarkos pasaulyje palaikymo metodus ir terorizmą J. L. Lewis knygoje „Netikėtumas, saugumas ir Amerikos patirtis“ („Surprise, Security, and the American experience“), pastebi, kad tie metodai akivaizdžiai pasirodė neveiksmingi 2001 metų rugsėjo 11 d. „Nei vienas iš šių teiginių nepasitvirtino ir nepadėjo sulaikyti teroristų surengusių ataką 2001 m. Rugsėjo 11 d.“²⁴ Būtent po šio įvykio stipriai suaktyvėjo tarpvalstybinė komunikacija įvairiu lygiu, pasikeitė požiūris į problemą, taip pat jos sprendimo būdai.

Kiekvienas kovos su terorizmu būdas yra savaip naudingas, tačiau, galima sakyti, kad kiekvienas iš jų turi tam tikrus būdingus apribojimus. Todėl kovoje su terorizmu naudojama daug priemonių, nes nei viena iš jų, naudojama atskirai, negali padėti visiškai išspręsti problemą. Kovos priemonės stengiamasi taikyti tokias pat įvairiapuses, kaip ir pats terorizmas. Kovoje su terorizmu naudojami įvairūs būdai, ne tik tie, kurie paprastai vadinami „kontrteroristinėmis priemonėmis“ ir pan. Viena iš tokių kovoje su terorizmu naudojamų priemonių yra ir diplomatiija. Diplomatiinių priemonių paskirtis yra kovos veiksmų koordinavimas tarptautiniu mastu. Diplomatiijos pranašumas prieš daugelį kitų kovos su terorizmu priemonių yra tai, kad, kaip ir pačio terorizmo, diplomatiijos neriboja valstybių sienos. Teroristinė veikla apima vis naujus pasaulio regionus, todėl kova su ja reikalauja bendrų

²³ Stern J. The ultimate terrorists. Harvard university press. Cambridge, Massachusetts, London, England. 1999 m. P. 130.

²⁴ Gaddis J. L. Surprise, Security, and the American experience. Harvard university press, Cambridge, Massachusetts, and London, England. 2004 m. P. 70.

daugelio valstybių pastangų. Efektyvią diplomatiją galima pavadinti tam tikru jungiančiuoju veiksmu, kuris sujungia kovos su terorizmu priemones į vieningą judėjimą ir neleidžia jam skaidytis į atskirus, pavienius veiksmus. Kaip pavyzdį galima pateikti galingiausia pasaulio valstybe laikomų Jungtinių Amerikos Valstijų diplomatijos raidą po 2001 metų rugsėjo 11 dienos įvykių. Akivaizdu, kad JAV į kovą su terorizmu bando įtraukti kuo daugiau partnerių, nes pavienės pastangos negali garantuoti visiško saugumo. Bendradarbiavimas yra būtinas. Tuo pačiu akivaizdu, kad bendradarbiavimas stiprina komunikaciją, tačiau ir čia kyla sunkumų. „Deja yra žymiai lengviau vienybės reikalauti, nei ją pasiekti.“²⁵ Viena pagrindinių problemų yra veiklos sferų pasidalijimas, nes tos pačios srities specialistai ne visada suvokia savo kompetencijų ribas. Tarptautiniu mastu šias problemas sprendžia diplomatai, nes vienintelis kelias jas išspręsti yra derybos. Diplomatai priversti ieškoti naujų bendradarbiavimo formų, nes tai kas buvo būdinga šaltojo karo laikotarpio tarptautiniam bendradarbiavimui, ne visada tinkama iškilus naujoms grėsmėms. Diplomatai turi nustatyti taisykles ir tikėtis pritarimo, tiek iš derybų partnerių, tiek iš savo vadovybės pusės.

Taip pat pastebimas JAV diplomatijos siekis labiau orientuotis į plačiąsias mases, ne tik į valdantįjį valstybių elitą. Ypač tai pastebima vadinamuosiuose Vidurio Rytuose, kurie laikomi pagrindiniu šiuolaikinio terorizmo atramos tašku. „Po rugsėjo 11 d., poreikį suformuoti naują viešosios diplomatijos strategiją Vidurio Rytų regiono atžvilgiu ir kartu kovoti su vis stiprėjančiomis antiamerikanizmo tendencijomis regione išreiškė ne tik JAV prezidento administracija, tačiau ir kitos JAV valdžios institucijos, akademikai.“²⁶ Iš karto buvo imtasi tam tikrų priemonių nukreiptų į JAV įvaizdžio gerinimą Vidurio Rytuose. Tačiau tam naudojamos priemonės nėra efektyvios, komunikacija yra vienpusė, t.y. nesulaukia teigiamo atsako. „Viešosios diplomatijos pastangos laikomos monologu, nes neatsižvelgiama į kultūrinę terpę, kurioje šios priemonės yra taikomos, o savo vertybių ir gyvenimo būdo propagavimas negali padėti išspręsti jau egzistuojančio antiamerikanizmo nuostatų išivyravimo Vidurio Rytų valstybėse problemas.“²⁷ Kalbant apie viešąją diplomatiją ir terorizmą reikia pastebėti tai, kad pastarosios teikiama komunikaciniais privalumais gali naudotis ir patys teroristai. Jei anksčiau komunikacija tarp teroristų ir valstybių buvo įmanoma tik pastarosioms sutikus ir ji būdavo abipusė, tai dabartinę padėtį galima pavadinti informaciniu karu. Galima teigti, kad šiuolaikinė diplomatija padėjo tarptautinėje arenoje atsirasti dar vienam veikėjui ir tai nėra valstybė, kaip buvo įprasta iki šiol. Reikia nepamiršti, kad jo lygiaverčiu partneriu nepripažįsta nei viena šalis. Tačiau tai netrukdo teroristams, kaip ir valstybėms, kurie naudoja viešosios diplomatijos metodus savo įvaizdžio kūrimui. „Bin Laden

²⁵ Whittaker David J. The terrorism reader. Routledge. London and New York. 2001 m. P. 259.

²⁶ Puleikytė K. JAV viešoji diplomatija Vidurio Rytų atžvilgiu [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/index.php?lang=lt&content=lt_geo_3_73&parent=lt_geo_3>.

²⁷ Ten pat.

įvaizdis yra jam labai svarbus ir jis nedvejodamas šį įvaizdį palaiko.²⁸ Toks jų elgesys skatina tarptautinę bendruomenę imtis priemonių turinčių kaip galima daugiau sumažinti teroristų įtaką plačiajai visuomenei. Viena iš priemonių yra ta pati viešoji diplomatija, kurioje naudojamos priemonės, kaip jau minėjau anksčiau, ne visada duoda iš anksto planuotą efektą, bet išlieka veiksmingos. „Viešoji diplomatija tokiu būdu išlieka naudinga kontrteroristinėje veikloje.“²⁹ Jos naudojimą galima pavadinti net būtinybe. Taip yra todėl, kad šiuolaikinei tarpvalstybinei komunikacijai yra svarbus viešosios nuomonės veiksnys, kas ypač būdinga demokratinėms valstybėms. Būtent reaguojant į tai, stengiamasi išnaudoti šios diplomatijos rūšies privalumus. „Tarptautinės pagalbos siekimas ir tarptautinis bendradarbiavimas turi plisti ne tik tarp valstybių, bet ir tarp eilinių piliečių“.³⁰ Ši diplomatijos rūšis ypač svarbi kaip prevencinė terorizmo kontrolės priemonė. Tam įtakos turi tai, kad viešoji diplomatija į tarpvalstybinę komunikaciją įtraukia platesnius visuomenės sluoksnius nei tradicinė, net ir vadinamoji vilsoniškoji diplomatija, kuriai būdingas viešumas. Realių, t.y. įgyvendinamų (palyginus su Jungtinių Tautų Organizacijoje priimtais dokumentais) prevencinių priemonių, kovoje su terorizmo reiškiniu, diplomatinėje praktikoje naudojimas būdingas būtent naujesnei diplomatijai. Kaip minėjau anksčiau buvo populiariesnė atgrasymo taktika.

Šiuolaikinė diplomatinė veikla, nesvarbu, ar nukreipta į plačiąsias mases, ar valdantiejiems valstybių sluoksniams, yra labai svarbi prevencinė terorizmo priemonė. Tačiau prevencinė diplomatija turi trūkumą, kuris gali lemti tai, kad diplomatai turės jos atsisakyti nesulaukę greitų ir pastebimų rezultatų, t. y. ne taip greitai pasiekiamus ir pastebimus rezultatus. „Kitaip sakant, ši dabartinė prevencinė diplomatija, kuri tiesiog negali būti kitokia nei kolektyvinė (ir tai yra dar vienas faktas skiriantis ją nuo tradicinės prevencinės diplomatijos), turi neigiamą poveikį ją vykdančiai valstybei nes neleidžia greitai pajusti savo teikiamų privalumų.“³¹ Šioje citatoje taip pat pastebima, kad dabartinė (t.y. XX a. pab. – XXI a. pr.) prevencinė diplomatija yra labiau nukreipta į tarptautinį bendradarbiavimą nei į pavienius valstybės veiksmus. Jos reikalingumas ypač akivaizdus Artimųjų ir Vidurio Rytų regione, kur teroristų aktyvumas itin didelis, kas pastebima JAV Valstybės Departamento 2001 metų ataskaitoje pavadintoje „Tarptautinis terorizmas 2000 metais“. „Ataskaitoje teigiama, kad progreso taikos derybose tarp Izraelio ir Palestinos autonomijos vadovybių nebuvimas, lėmė staigų

²⁸ Pillar P. R. Terrorism and U. S. foreign Policy. Brookings institution press. Washington, D. C. 2001 m. P. 199.

²⁹ Ten pat. P. 197.

³⁰ Ten pat. P. 199.

³¹ Redjaoui M. The fundamentals of Preventive Diplomacy. Kevin M. Cahill M. D. Preventive diplomacy: stopping wars before they start. A joint publication of Routledge New York London and the Centre for International Health and Cooperation. 2000 m. P. 31.

islamo teroristinių grupuočių veiklos suaktyvėjimą Artimuosiuose Rytuose.³² Daugelis požymių rodo, kad pagrindinis šiuolaikinio terorizmo atramos taškas ir yra būtent Artimųjų Rytų regionas, jei imti šiek tiek plačiau, islamiškasis pasaulis. Taigi šiuolaikinė diplomatija atlieka ne tik tam tikrą koordinuojantį vaidmenį kovoje su terorizmu, bet veikia kaip prevencinė kovos priemonė. Tačiau į terorizmo problematikos, kovos su šiuo reiškiniu, aptarimą yra įtraukiami kitų sričių, ne tik diplomatijos, specialistai.

Terorizmas paskatino greitesnius pasikeitimus diplomatijoje. Tarptautiniuose santykiuose suaktyvėjo ne tik tradiciškai diplomatija užsiimantys pareigūnai, bet ir kitų sričių, įtrauktų į kovą su terorizmu, specialistai. Pavyzdžiui institucijos, kurių užduotis kontroliuoti tarptautinę migraciją, turi atlikti anksčiau tik diplomatų vykdytą funkciją, t.y. koordinuoti savo valstybės institucijos veiklą su užsienio valstybėje esančia analogiškus veiksmus atliekančia institucija. „Tačiau amerikiečių ekspertai mano, kad efektyviausia kovos priemone ir toliau išlieka dvišaliai ir daugiašaliai santykiai žvalgybinės informacijos keitimosi, teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo ir veiklos koordinavimo, bendro kovos su terorizmu specialistų paruošimo srityse, kartu su tokiomis valstybėmis kaip Rusija, Indija, Didžioji Britanija, Izraelis ir Kanada.“³³ Reikia pastebėti, kad po 2001 metų rugsėjo 11 dienos įvykių, valstybių, su kuriomis reikia bendradarbiauti kovojant su terorizmu, sąrašas vis plėtėsi. Šiuo metu suprantama, kad norint sėkmingai kovoti su terorizmu reikia kuo platesnio tarptautinio bendradarbiavimo, apimančio ne tik diplomatijos sritį. „Kaip supratome po 2001 m. rugsėjo, vienintelis kelias kovoti su daugeliu tarptautinio masto įsibrovimų yra gynybos, kurią sudarytų bendradarbiavimo žvalgybos ir įstatymų griežtinimo srityje plėtimas tiek kitose valstybėse tiek pas mus, stiprinimas.“³⁴ Be abejonės tai reiškia platesnio masto komunikaciją tarp valstybių. Kaip rodo pastarųjų metų pasaulinio masto įvykiai, įvairiapusį bendradarbiavimą tarp valstybių nuolat stengiamasi didinti ir plėsti. Kaip jau minėjau diplomatijai lieka daugiau koordinacinis ir prevencinis vaidmuo. Taigi įvairių šalių ir sričių specialistų bendradarbiavimas vis didėja. Jie vis dažniau turi palaikyti santykius su savo kolegomis įvairiose pasaulio šalyse, neįtraukdami į tai profesionalių diplomatų. Tokią veiklą taip pat galima pavadinti diplomatija, nors ir neprofesionalia. Diplomatomis paliekamas tik pradinis santykių užmezgimo, juos reglamentuojančių taisyklių sudarymo vaidmuo.

Terorizmas įtakojo ne tik dvišalę, bet ir daugiašalę diplomatiją. Ypač pastebimas tarptautinių konferencijų, skirtų terorizmo temai aptarti, ar įvairių konvencijų gausėjimas. Kaip pavyzdį galima

³² Шагов С., Соколов А. Государственный департамент США о международном терроризме [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.soldiering.ru/terrorism/terrorism_usa.php>.

³³ Ten pat.

³⁴ Nyje Joseph S. Jr. The paradox of American power: why the world's only one superpower cant go it alone. Oxford university press. 2002 m. P. 164.

pateikti Europos Tarybos, vienijančios ne tik Europos valstybes, diplomatinę veiklą nukreiptą prieš terorizmą. 2003 metais buvo įkurtas Terorizmo ekspertų komitetas (CODEXTER), kuriame buvo koordinuojama Europos Tarybos veikla susijusi su kova su terorizmu. 2005 metais CODEXTER parengė „Europos Tarybos konvencija dėl terorizmo prevencijos“, kurią nuo 2005 metų gegužės 16 dienos pasirašė 39 valstybės, iš jų 6 ne Europos Tarybos narės, 3 valstybės jau ratifikavo. Konvencijos tikslas yra vienyti prisijungiančių valstybių pastangas kovoje su terorizmu ir jo keliamais žmogaus teisių pažeidimais. „Šios Konvencijos tikslas yra apjungti Susitariančiųjų šalių pastangas siekiant užkirsti kelią terorizmui ir dėl jo atsirandantiems trukdymams pilnai naudotis žmogaus teisėmis, ypač teise į gyvybę, ir to tikslo siekti taikant valstybių vidaus priemones ir pasitelkiant tarptautinį bendradarbiavimą, tinkamai atsižvelgiant į esamas daugiašales ir dvišales sutartis arba Šalių susitarimus.“³⁵ Šios konvencijos ketvirtame straipsnyje reglamentuojamas tarptautinis bendradarbiavimas kovoje prieš terorizmą. „Siekdamos turėti daugiau galimybių užkirsti kelią teroristiniams nusikaltimams, Šalys, tinkamais būdais ir pagal savo galimybes vienos kitoms teikia paramą ir padeda, įskaitant keitimąsi informacija ir gerąja patirtimi, mokymų organizavimą ir kitas bendras prevencinio pobūdžio priemones.“³⁶ Taigi diplomatijos priemonių naudojimas kovoje su terorizmu atneša akivaizdžią naudą didinant tarptautinį bendradarbiavimą.

Taip pat pastebimas Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) rezoliucijų susijusių su tarptautinio saugumo užtikrinimu, kuriose minimas terorizmas, gausėjimas. Viena iš paskutinių yra 2006 metų rugsėjo 8 dieną Generalinės asamblėjos patvirtinta rezoliucija dėl Jungtinių Tautų bendros kovos su terorizmu strategijos. Joje teigiama, kad JTO išliks pagrindine organizacija koordinuojančia kovos su terorizmu veiksmus. „Mes pripažįstame, kad galimybių apsiginti didinimas visose valstybėse yra pagrindinis globalios kovos su terorizmu elementas ir nusprendžiame imtis toliau išvardijamų priemonių padėsiančių vystyti valstybių galimybes apsiginti nuo terorizmo, padidinsiančių koordinaciją ir ryšius Jungtinių Tautų sistemos rėmuose, propaguojant tarptautinį bendradarbiavimą kovoje su terorizmu.“³⁷ Remiantis šia JTO rezoliucija didesnis vaidmuo kovoje su terorizmu tenka diplomatams (lyginant ją su anksčiau minėta Europos Tarybos 2005 metais priimta konvencija). Valstybių dalyvavimas tokioje prieš terorizmą nukreiptoje diplomatinėje veikloje skatina tarptautinių santykių stiprinimą ir aktyvumą. Pati diplomatija tampa efektyvesnė, jos procesai vyksta sparčiau nei buvo įprasta. Tačiau diplomatijos, kaip kovos su terorizmu priemonės, galimybės taip pat yra ribotos.

³⁵ Europos Tarybos konvencija dėl terorizmo prevencijos [interaktyvus]. Vilnius. [žiūrėta 2007 metų sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.etib.lt/site_files/dokumentai%20lietuviskai/puslapiui.doc>.

³⁶ Ten pat.

³⁷ Resolution: The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/terrorism/strategy-counter-terrorism.html#resolution>>.

Įvairūs tarptautiniu lygiu patvirtinti dokumentai, net JTO rezoliucijos negali padaryti tiesioginio efekto teroristams. Taip pat Jungtinėse Tautose priimtos rezoliucijos nėra privalomos net ir jas priėmusioms valstybėms, kas taip pat apsunkina kovą su terorizmu, diplomatų veiklą daro ne tokia efektyvia. Jungtinėse Tautose yra priimamos ne tik rezoliucijos skirtos kovai su terorizmu, tačiau ir dokumentai skirti terorizmo prevencijai. „Vėliau, po Antrojo pasaulinio karo, Jungtinės Tautos nuo 1963 iki 1999 metų parengė 12 konvencijų ir protokolų skirtų terorizmo prevencijai.“³⁸ Tiesa apie prevencinių priemonių efektyvumą yra sunkiau spręsti, tačiau nesiginčijama, kad jos reikalingos. Būtent Jungtinėse Tautose prevencinės kovos su terorizmu priemonės buvo pradėtos kurti ir naudoti bene anksčiausiai, o pastaraisiais metais paplito ir tarp kitų diplomatijos rūšių. Galima teigti, kad daugiašalės diplomatijos atstovai yra šių priemonių naudojimo pradininkai, vėliau jas perėmė labiau uždaros komunikacijai dvišalės diplomatijos šalininkai, taip pat ir atviros komunikacijos pasiekimams viešosios diplomatijos atstovai. Atsakymu į klausimą kodėl būtent daugiašalės diplomatijos atstovai buvo šio proceso pradininkai, gali padėti Jungtinių Tautų Organizacijos reikšmė XX a. antros pusės tarptautinės bendruomenės raidai ir jos veiksmingumas. Beveik nuo pat įkūrimo datos ši tarptautinė organizacija tapo pagrindine diplomatinės komunikacijos arena, kurioje buvo sprendžiamos pagrindinės tarptautinės problemos. Tačiau priimti sprendimai dažniausiai neprivalomi valstybėms narėms. Pati organizacija neturėjo ir iki šiol neturi pakankamai rimtų priemonių ir resursų, kad galėtų vykdyti realią baudžiamąją veiklą. „Jungtinės Tautos neturi nei konstitucinės galios, nei resursų, kad galėtų imtis realių vykdomųjų veiksmų.“³⁹ Esant tokioms aplinkybėms būtent prevencinių priemonių kūrimas ir įgyvendinimas yra efektyviausias, tuo labiau, kad šiose priemonėse nenumatomas sankcionuotos prievartos panaudojimas tiek jas vykdančioms, tiek už jų nevykdymą.

Tačiau šiuolaikinei diplomatijai būdingas ne tik tarptautinės komunikacijos gerinimas. Galimas ir atvirkščias variantas, kai naudojantis gerais tarptautiniais santykiais vykdoma vadinamoji izoliacinė politika trečiųjų šalių atžvilgiu. Šiuo atveju izoliacija gali būti taikoma valstybėms remiančioms terorizmą, tačiau tai daroma naudojantis tarptautinio saugumo pretekstu. „Kol mus puolančios grupuotės nežiūrės į mūsų antiteroristinę kampaniją kaip į visuotinai ir viešai priimtina, mūsų tikslas turi būti izoliuoti jas ir tokiu būdu mažinti valstybių, suteikiančių jiems prieglobstį, mažumą.“⁴⁰ Tačiau tai nereiškia visiškos valstybės remiančios terorizmą izoliacijos. Stengiamasi palaikyti komunikaciją, tačiau keliami reikalavimai, turintys išspręsti esamas problemas.

³⁸ Kova su terorizmu [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.urm.lt/index.php?-1759129255>.

³⁹ Whittaker David J. The terrorism reader. Routledge. London and New York. 2001 m. P. 274.

⁴⁰ Nyje Joseph S. Jr. The paradox of American power: why the world's only one superpower cant go it alone. Oxford university press. 2002 m. P. 145.

Diplomatų pasiekti susitarimai ne visada sulaukia pritarimo valdančiuosiuose valstybių sluoksniuose, arba tiesiog delsiama šį pritarimą duoti. Dažniausiai tai susiję su tarptautinių dokumentų ratifikavimu. Pvz. jau minėta „Europos Tarybos konvencija dėl terorizmo prevencijos“, kurią iš 39 pasirašiusių valstybių iki šiol ratifikavo tik 3. Galima teigti, kad diplomatai atlieka tik pradinį darbą, visa kita dažniausiai priklauso ne nuo jų. Diplomacija didesnę įtaką daro kitų kovos su terorizmu priemonių efektyvumo didinimui, ypač kalbant apie tam tikrų tarptautinės teisės normų, nukreiptų prieš terorizmą, kūrimą. Toks veiklos koordinavimas būtinas, nes netikslingai naudojamos kovos su terorizmu priemonės gali maišyti viena kitai, mažinti efektyvumą.

Taigi terorizmas nėra nauja problema su kuria susidūrė diplomatai. Tačiau diplomatijos atstovų pastangos kovoje su terorizmu ypač suaktyvėjo XXI a. pradžioje. Diplomacija nėra vienintelė kovos su terorizmu priemonė. Profesionalūs diplomatai daugiau atlieka tam tikrą koordinacinį darbą, kurio dėka kitų sričių specialistai gali bendradarbiauti tarptautiniu mastu. Toks bendradarbiavimas yra būtinas turint omenyje šiuolaikinio terorizmo globalumą. Į kovą su terorizmu įtraukiama ir tradicinė diplomatija ir naujesnės jos formos, kaip pvz. viešojo diplomatija. Neprofesionaliais diplomatais tampa kitų sričių specialistai, kurie priversti tiesiogiai bendrauti su kolegomis kitose valstybėse, apeidami tradicinės diplomatijos komunikacijos būdus. Toks tiesioginis bendravimas pagreitina jų komunikaciją. Taip pat šiuolaikinė diplomatija atlieka tam tikrą terorizmo prevencijos vaidmenį. Prevencinių priemonių naudojimas nėra naujas reiškinys diplomatijoje. Išskirtiniai dalykai yra tai, kad pastaraisiais metais prevencinių priemonių naudojimas ypač paplito. Palaipsniui atsisakoma atgrasymo politikos, kuri labiau veiksminga tarptautiniuose santykiuose, kurių dalyviai yra tik valstybės. Taip pat prevencinės priemonės pradėtos taikyti bendromis pastangomis, atsisakant vienašališko veikimo. Tokių priemonių taikymas turi trūkumą galintį lemti jų nutraukimą – ilgai užtrunkantis teigiamų rezultatų gavimas. Pats terorizmo reiškinys suaktyvino diplomatiją, galima teigti, kad padarė ją greitesnę. Išsiplėtė tiek dvišaliai tiek daugiašaliai santykiai, nes daugelis valstybių buvo priverstos tarpusavyje bendradarbiauti. Kovos su terorizmu nuošalyje nepalieka ir tarptautinės organizacijos, kurių narėmis yra valstybės. Šiose organizacijose, kaip pvz. Jungtinių Tautų Organizacija, Europos Taryba, stengiamasi koordinuoti įvairių valstybių veiksmus kovoje su terorizmu. Bet šių organizacijų veikla turi trūkumą – jose priimami nutarimai nėra privalomi. Tačiau diplomatija išliko kaip pradinis tam tikros veiklos organizavimo instrumentas. Visi tolesni veiksmai perduodami į atitinkamų sričių specialistų ir valstybių valdančiųjų sluoksnių rankas. Diplomatų pasiekti susitarimai ne visada sulaukia pritarimo nacionaliniu lygiu. Tai taip pat mažina diplomatijos priemonių nukreiptų kovai su terorizmu efektyvumą. Pastebimas didžiųjų valstybių suvokimas, kad jos negali likti vienišos kovoje su

tarptautiniu terorizmu. Bendradarbiavimas kuo platesniu mastu yra būtinas. Tai reiškia platesnę komunikaciją tarp valstybių, tačiau gali reikšti ir priešiškos valstybės izoliaciją.

1.2 Branduolinis saugumas diplomatijos procesuose

Pastaruoju metu pasaulinė bendruomenė, taip pat diplomatai susidūrė su dar viena problema – branduolinio saugumo užtikrinimu. Tai nėra naujas reiškinys tarptautinių santykių istorijoje. Su panašiais sunkumais buvo susidurta šaltojo karo metu esant JAV ir Sovietų Sąjungos bei jų sąjungininkų konfrontacijai. Pasibaigus šaltajam karui ir atšilus santykiams tarp buvusių priešininkų atrodė, kad padėtis žymiai pagerėjo. Tačiau tai truko neilgai. „Žlugus Sovietų Sąjungai, ji sušvelnėjo, bet jokių būdu neišnyko. Pastaruoju metu ji vėl išėjo į pirmą planą dėl Irano branduolinės programos.“⁴¹ Irano branduolinė programa nėra vienintelė kelianti susirūpinimą. Šiek tiek anksčiau tokias pačias problemas kėlė Indijos, Pakistano, Šiaurės Korėjos ambicijos savo branduolinio ginklo kūrimo srityje. Be abejonės šios problemos išliko iki šiol.

Šaltojo karo metu pasaulyje buvo penkios branduolinės valstybės, t.y. JAV, Sovietų Sąjunga, Kinija, Didžioji Britanija, Prancūzija. Tačiau pagrindinėmis išliko dvi supervalstybės, t.y. JAV ir Sovietų Sąjunga. Tai buvo dvi pagrindinės vadinamojo branduolinio klubo narės savo statuso teikiamus privalumus nuolat naudojančios diplomatijoje, ypač sprendžiant tarpusavio problemas, kurios dažnai įgaudavo globalius mastus. Dažniausiai tai pasireiškėdavo atgrasymo politikos naudojimu. „Atgrasinimo strategijos teorija populiarumo viršūnę pasiekė šaltojo karo metais. Tuomet ji daugiausia koncentruodavosi į branduolinio saugumo problemas, o atgrasinimo sąvoka dažniausiai buvo nagrinėjama SSRS – JAV branduolinės pusiausvyros kontekste.“⁴² Pagrindiniais tarpvalstybinės komunikacijos dalyviais sprendžiant su branduoliniu saugumu susijusius klausimus buvo būtent šios dvi valstybės, taip pat prisijungiant kitoms trimis branduolinio klubo narėms. JAV ir Sovietų Sąjunga tarpusavyje pasirašė kelias sutartis susijusias su branduolinio ir kitų rūšių masinio naikinimo ginklų naudojimo apribojimais. 1963 08 05 Maskvoje pasirašyta JAV, Didžiosios Britanijos ir SSRS sutartis dėl dalinio branduolinių bandymų uždraudimo. 1972 metais buvo pasirašyta Priešraketinės Gynybos sutartis (ABM), kurioje buvo numatyta riboti anti-balistinių raketų kiekį abiejose pusėse. Taip pat 1972 metais buvo pasirašyta Strateginės Ginkluotės Mažinimo sutartis (SALT 1), kuri papildė anksčiau pasirašytą Priešraketinės Gynybos sutartį ir numatė strateginės puolamosios ginkluotės ribojimo galimybę. 1979 metais pasirašyta sutartis SALT 2, tačiau nutrūkus geriems santykiams tarp dviejų

⁴¹ Volovoj V. Apokalipsė šiandien – branduolinės proliferacijos problema [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 8 d.]. Prieiga per internetą <<http://www.geopolitika.lt/?artc=391>>.

⁴² Urbelis V. Atgrasinimo strategijos raida ir pagrindiniai iššūkiai [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=1120DCDD-D5A2-4409-B07F-FEC0A6F2A66F>>.

supervalstybių sutartis niekada neįsigaliojo. Paskutinė sutartis, skirta masinio naikinimo ginklų apribojimui, tarp šių dviejų valstybių buvo pasirašyta 1991 metais. Tai buvo Strateginės Ginkluotės Mažinimo sutartis (START 1). 1993 metais jau tarp Rusijos Federacijos ir JAV buvo pasirašyta sutartis START 2, bet tai įvyko jau pasikeitus geopolitinei padėčiai pasaulyje. Tačiau abi šios valstybės išliko pagrindinėmis branduolinių ginklų turinčiomis valstybėmis. Taigi pagrindinius klausimus sprendė JAV ir SSRS (vėliau Rusija), o tarptautinė bendruomenė beveik neturėjo galimybių įtakoti jų sprendimus.

Reikia pastebėti, kad kitos valstybės neliko nuošalyje sprendžiant branduolinio ir kitų masinio naikinimo ginklų klausimus. Bene vienintelė vieta kur jos galėjo išreikšti savo nuomonę buvo Jungtinės Tautos. 1968 m. JT iniciatyva buvo pasirašyta Atominio Ginklo Neplatinimo sutartis, 1971 m. Atominio ginklo bandymų jūrose ir vandenynuose draudimo sutartis ir kitos. Tačiau Jungtinėse Tautose patvirtintos sutartys negarantuoja saugumo, nes jų vykdymas nėra privalomas. „Nors Branduolinio ginklo neplatinimo sutartis įsigaliojo 1970 m., ši problema vis dar labai aktuali. Visų pirma todėl, kad sutarties iki šiol vis dar nepasirašė Indija, Pakistanas, Kuba ir Izraelis. Kitos valstybės vis dar neatsisako planų tobulinti savo ginklų arsenalus.“⁴³ Galima teigti, kad dvišaliai susitarimai pasiekti tarp JAV ir Sovietų Sąjungos lengviau įgyvendinami. Akivaizdu yra tai, kad komunikacija branduolinių ir kitų masinio naikinimo ginklų klausimais vyksta nuolat.

Pastaruoju metu valstybių komunikacija sprendžiant pastaruosius klausimus pasidarė ypač aktyvi. Tai sąlygoja Irano ir Šiaurės Korėjos branduolinės ambicijos. Akivaizdu tai, kad diplomatai stengiasi visomis įmanomomis priemonėmis palaikyti komunikaciją su šiomis dvejomis valstybėmis. „Niekas nėra labiau absurdiškas nei diplomatinių santykių nutraukimas esant kritinei padėčiai.“⁴⁴ Santykių nutraukimas esant tokiai padėčiai reikštų tik padėties apsunkinimą. Kaip parodė Irano ir Korėjos atvejai, šiuolaikinėje diplomatijoje vengiama naudoti ir atgrasymo priemones, kas buvo įprasta šaltojo karo metu. Nepaisant to, kad šiuolaikinės atgrasymo priemonės neapsiriboja vien grasinimais į galimą smurtą atsakyti smurtu, o apima tokias sritis kaip ekonomika, politika, etika ir pan. „Dabartiniame pasaulyje „atgrasinančių“ priemonių sąrašas dar pailgėjo – tarptautinės ekonominės ir politinės sankcijos, visuotinis nekarinis pasipriešinimas, pagaliau net platesnis moralinių ir etinių vertybių taikymas sumažino karinių priemonių reikšmę.“⁴⁵ Tačiau ir šios priemonės reikštų komunikacijos su galimais agresoriais ir tarptautinės tvarkos pažeidėjais mažėjimą. Silpna komunikacija, ar net visiškai jos nutraukimas reikštų galimybių išvengti konflikto nebuvimą. Tuo

⁴³ JTO [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 7 d.]Prieiga per internetą: <<http://www.unesco.lt/unesco/jto/>>.

⁴⁴ Alba Eban. Diplomacy for the Next Century. Yale University Press. New Haven & London. 1998 m. P 101.

⁴⁵ Urbelis V. Atgrasinimo strategijos raida ir pagrindiniai iššūkiai [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=1120DCDD-D5A2-4409-B07F-FEC0A6F2A66F>>.

pačiu nevengiama ir skambios retorikos, kuri galėtų lemti bet kokių derybų nutraukimą. Pvz. JAV prezidentas Dž. Bush pirmajame savo metiniame pranešime Iraką, Iraną ir Šiaurės Korėją pavadino „blogio ašimi“. Tačiau, kaip parodė vėlesni įvykiai, JAV diplomatai buvo priversti sėsti prie derybų stalo su paskutiniųjų dviejų valstybių atstovais. Ir šį kartą buvo pasirinktos konferencinės diplomatijos priemonės, norint pasiekti susitarimą. Konferencijos teikiama privaluma suvokti jau gana senai. Alba Eban parašytoje knygoje „Diplomatija kitam amžiui“ pateikiama vieno iš žymiausių XX a. politikų W. Čerčilio pasakyta frazė: „Jei ne valstybių konferencijose bus išreikštas noras laimėti didžiausią prizą – taiką, tai kur gi kitur?“⁴⁶ Taigi tarptautinės konferencijos, aukščiausio lygio daugiašaliai susitikimai, tarptautinės organizacijos yra taikos ir saugumo garantai. Manoma, kad būtent jose vykstanti plataus masto komunikacija tarp valstybių padeda lengviau užtikrinti taiką. Žinoma esama ir išimčių. Reikia pastebėti, kad konferencinės diplomatijos atsiradimui didelę įtaką padarė karai, bei jų pasekmės. „Tapo akivaizdu, kad keleto valstybių ministrai pirmininkai arba kiti ekspertai turi reguliariai susitikti ir aptarti neatidėliotinas strategines ir politines problemas, kurios iškilo pasibaigus karui.“⁴⁷ Skirtumas tarp XX a. antros pusės ir XX – XXI a. a. sandūroje vyravusios diplomatijos yra tas, kad dabar mažiau pasikliaujama Jungtinių Tautų autoritetu. Daugiašalėse derybose dalyvauja mažesnis suinteresuotų šalių ratas.

Šiaurės Korėjos atveju 2003 metais buvo pradėtos šešiašalės derybos, kuriose dalyvavo labiausiai suinteresuotų valstybių, t.y. Šiaurės Korėjos, Pietų Korėjos, Kinijos, Rusijos, Japonijos ir JAV atstovai. Nepaisant to, kad derybos baigėsi 2005 metais pasiekus susitarimą, Šiaurės Korėja atsisakė jį vykdyti ir 2006 metų spalį įvykdė pirmąjį savo branduolinės bombos sprogdinimą. Nepaisant griežtos reakcijos buvo pasiūlyta vėl grįžti prie derybų. 2007 metais derybos atnaujintos ne siekiant naujo susitarimo, o bandant susitarti su Šiaurės Korėja dėl 2005 metų susitarimo sąlygų vykdymo. „Kim Kye-Gwanas (Kim Kjegvanas) žurnalistams sakė, jog yra pasirengęs aptarti galimybę, kad Šiaurės Korėja priims susitarimo, kuris buvo pasiektas šešių šalių derybose 2005 metų rugsėjį, sąlygas. Pagal šį susitarimą Pchenjanas turi atsisakyti savo branduolinės programos mainais į ekonominę pagalbą ir saugumo garantijas.“⁴⁸ Galų gale susitarimas su šia valstybe buvo pasiektas. Kaip jis bus įgyvendinamas ir ar pavyks pasiekti panašų susitarimą su kita „blogio ašies“ valstybe Iranu parodys tik laikas.

Irano keliamų problemų tarptautiniam saugumui sprendimas sukėlė žymiai daugiau problemų nei Šiaurės Korėjos atvejis. Jei pastaruoju atveju tarptautinė bendruomenė, ar bent didžioji jos dalis,

⁴⁶Alba Eban. *Diplmacy for the Next Century*. Yale University Press. New Haven & London. 1998 m. P. 90.

⁴⁷Sir Harold Nicolson. *Diplomacy*. Oxford university press. London. Oxford. New York. 1969 m. P. 85.

⁴⁸Šiaurės Korėja pasirengusi aptarti galimybę nutraukti savo branduolinę programą (2007.02.08) [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.balsas.lt/naujienos/pasaulis/straipsnis31940>>.

buvo vieninga, tai Irano atveju nuomonės išsiskyrė. „Vakarų šokis aplink įkaitusį „garo katilą“ – Iraną tampa vis įnirtingesnis. Pasaulis čia pasidalinęs tarsi į dvi stovyklas: JAV su kai kuriais savo sąjungininkais siekia pažaboti radikalius islamo lyderių apetitus, tuo tarpu Rusija, Kinija ir kai kurios Vakarų valstybės priešinasi ne tik Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijoms, bet ir plečia bendradarbiavimą su Teheranu.“⁴⁹ Nepaisant to, kad Jungtinių Tautų Saugumo Taryba 2006 metų gruodžio 26 dieną priėmė 1737 – ają rezoliuciją dėl Irano raginančio nutraukti prekybą su šia valstybe medžiagomis susijusiomis su branduolinėmis technologijomis, net pačios Saugumo Tarybos narės šio susitarimo nesilaiko. Pvz. Rusija ir toliau tęsė karinį bendradarbiavimą su Iranu. „Tačiau gynybos ministras Sergėjus Ivanovas mano, kad Rusija turi teisę stiprinti Irano priešlėktuvinę gynybą.“⁵⁰ Tai vyko nepaisant JAV, ES ir Izraelio protestų. Tačiau jau 2007 metų kovo mėnesio pabaigoje Rusijos santykiai su Iranu pasuko kita linkme. Rusija atšaukė savo ekspertus dalyvavusius susirūpinimą kėlusios branduolinės jėgainės statyboje. Tokie nesutarimai tarp Rusijos ir Irano, komunikacijos griežtėjimas, padeda lengviau pasiekti, kad Irano atžvilgiu būtų taikomos JT sankcijos. „Tai gali lemti gerokai griežtesnes JT sankcijas, nes Iranas nesutinka sustabdyti urano sodrinimo.“⁵¹ Šiuo atveju komunikacijos tarp valstybių prastėjimas tarptautinei bendruomenei išėjo tik į naudą. Irano problemos sprendimas patvirtino ir dar vieną reiškinį, t.y. Europos Sąjungos siekius vykdyti bendrąją ES užsienio politiką. ES atstovai atskirai derasi su Iranu, bandydami sušvelninti padėtį. Tiesa bendrai Europos Sąjungos pozicijai atstovauja trys valstybės Sąjungos narės, t.y. Vokietija, Prancūzija ir Didžioji Britanija. Tai nėra stebėtina, nes būtent šios valstybės turi bene didžiausią svorį tarptautinėje arenoje iš visų 27 ES narių. Tiesa dar nėra aišku, ar tokia bendra politika duos tinkamus rezultatus, nes Irano problema, daugiausia dėl pačio Teherano atstovų griežtos pozicijos, lieka neišspręsta.

Iškilusios Šiaurės Korėjos ir Irano branduolinės ambicijos įrodė dar vieną reiškinį – JAV, vienintelė pasaulio supervalstybė, negali veikti viena, be sąjungininkų, tarptautinėje arenoje. Šaltojo karo metais JAV buvo vienintelė pakankamai galinga atsvara Sovietų Sąjungai. Dėl šios priežasties Jungtinės Valstijos galėjo lengviau gauti kitų valstybių, ypač kalbant apie Vakarų Europos šalis, paramą. Pasibaigus šaltajam karui ir suirus SSRS, Rusija nesugebėjo išlaikyti buvusios įtakos, o socialistinio bloko žlugimas paskatino Europos savarankiškumą nuo JAV. Tačiau pastarajai pradėjus Afganistano ir Irako kampanijas, pasidarė akivaizdu, kad šiai valstybei reikalingi sąjungininkai. Nenuostabu, kad JAV atstovai siekia patraukti kuo daugiau tarptautinės bendruomenės dėmesio

⁴⁹ Išauskas Č. Iranas – įkaitusi parako statinė [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.geopolitika.lt/?artc=225>>.

⁵⁰ Ten pat.

⁵¹ Rusija atšaukia iš Irano savo ekspertus (2007.03.21) [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.politika.lt/index.php?cid=9315&new_id=349065>.

sprendžiant įvairias problemas. Kalbėdama apie Iraną Jungtinių valstijų valstybės sekretorė Condoleezza Rice prabilo apie tarptautinio bendradarbiavimo svarbą sprendžiant įvairias pasaulines problemas. „Argi negalima to laikyti pavyzdžiu Iranui, kad tarptautinė bendruomenė gali sutelkti savo išteklius, ypač kai regione susijusios valstybės dirba kartu, ir kad stipri diplomatija galiausiai pasiekia rezultatų?“⁵² Šiuo atveju pavyzdžiu laikomas sėkmingas Šiaurės Korėjos keliamų problemų sprendimas.

Taigi branduolinis saugumas, itin opia problema buvęs šaltojo karo metais, pastaruoju metu vėl sugrįžo kaip viena aktualiausių pasaulio problemų. Problemos sprendimo keliai parodė, kaip stipriai pasikeitė klausimų susijusių su branduolinių ginklų platinimu sprendimas. Jei šaltojo karo metu pagrindinės derybų, dėl branduolinio ginklo panaudojimo galimybės apribojimo, šalys buvo JAV ir Sovietų Sąjunga, tai XX – XXI a. sandūroje derybose aktyviau ėmė dalyvauti kitos valstybės. Šiuo metu ne viskas priklauso nuo vienintelės likusios supervalstybės nuomonės šiuo klausimu. Kilusios Šiaurės Korėjos ir Irano branduolinės ambicijos akivaizdžiai tai įrodė. Tarptautinių santykių dalyviai supranta, kad būtina vykdyti kuo aktyvesnę komunikaciją su galimais agresoriais, nes atvirkštinis žingsnis tik pablogintų padėtį. Akivaizdu yra ir tai, kad stengiamasi kuo rečiau taikyti šaltojo karo metu populiarą atgrasymo politiką. Viena vertus Šiaurės Korėjos problemos sprendimas parodė gana vieningą tarptautinės bendruomenės lyderių nuomonę šios valstybės keliamos grėsmės klausimu, tačiau Irano branduolinės ambicijos parodė, kad pasaulis vis dar lieka susiskaldęs. Pastangos kaip įmanoma geriau sureguliuoti santykius su Iranu patvirtino bendros Europos Sąjungos užsienio politikos siekius. Taip pat pasidarė akivaizdu, kad JAV, vienintelė supervalstybė, negali pati viena užtikrinti tarptautinio saugumo. JAV turi atsižvelgti ir į kitas nuomones, taip pat ieškoti kuo patikimesnių sąjungininkų. Tai reiškia komunikacijos tarp valstybių plėtrą, kuri sąlygoja dabartinė tarptautinė padėtis, keičianti diplomatiją ir intensyvinanti santykius tarp valstybių.

⁵² C. Rice siūlo Šiaurės Korėją pavyzdžiu Iranui (2007.02.13) [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.balsas.lt/naujienos/pasaulis/straipsnis36437>>.

2. Valstybingumo klausimų sprendimas diplomatijoje

2.1 Lietuvos valstybingumas ir pasikeitimai šalies diplomatijoje

Didelę šiuolaikinės diplomatijos kaip valstybių komunikacijos priemonės reikšmę suprato ir Lietuvos politikai. Tai ypač akivaizdu buvo XX a. devintajame ir dešimtajame dešimtmečiuose vykstant Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo procesams. Net esant labai ribotoms galimybėms buvo stengiamasi išnaudoti visas įmanomas priemones, kurias tik gali suteikti šiuolaikinė diplomatija. Ypač buvo stengiamasi su Lietuvos problemomis supažindinti ne tik vakarų politikus, bet ir kuo platesnius vakarų visuomenės sluoksnius. Buvo suprantamos šiuolaikinės diplomatijos viešumo teikiamos galimybės ir stengtasi pagal išgales pasinaudoti jos priemonėmis. Viena iš jų buvo Lietuvos informacinių centrų kūrimas. Vienas jų įkurtas Niujorke 1979 metais iš Lietuvos katalikų religinės šalpos organizacijos. „Informacijos centro kūrėjai norėjo sudominti Lietuvos laisvės byla žiniasklaidą ir per ją – plačiąją visuomenę. Įdomu tai, kad siekiant šio pagrindinio tikslo pavyko atlikti ir kitų, ne mažiau reikšmingų uždavinių: palaikyti glaudų ryšį tarp pasaulyje pasklidusių tautiečių ir Lietuvai prijauniančių, mobilizuojant juos dirbti švietėjišką darbą savo gyvenamosiose šalyse, atlikti de facto Lietuvos atstovybės funkcijas, skleidžiant ne tik informaciją, kuri tuomet tiesioginiais keliais nerasdavo atgarsio užsienyje, bet ir organizuojant Lietuvos atstovų keliones, susitikimus ir spaudos interviu užsienyje.“⁵³ Akivaizdu, kad Lietuvos klausimu buvo stengiamasi sudominti žmones ir tokiu būdu paveikti politikus, nes viešoji nuomonė vakarų demokratijose yra labai svarbus veiksnys galintis įtakoti politiko karjerą. „Tikrasis supratimas tarp dviejų vyriausybių labiau priklauso nuo tautų santykių, o ne vien nuo užsienio reikalų ministrų ar ambasadorių“ – teigė Arthuras F. Burnsas, žymus JAV ekonomistas, prezidentų patarėjas ir ambasadorius.⁵⁴ Net nesant Lietuvos valstybei, nesant pripažinimo „de jure“ buvo vykdomas tam tikras diplomatinis darbas, stengtasi vykdyti diplomatinę komunikaciją su užsienio valstybių atstovais.

Galima teigti, kad šiuo atveju yra klaidinga diplomacinių santykių tarp Lietuvos ir kitų valstybių pradžia laikyti užsienio reikalų ministerijos paskirtų oficialių diplomatų paskyrimą. Tam tikri ryšiai jau egzistavo prieš Lietuvai atgaunant nepriklausomybę ir sukuriant oficialias institucijas. Būtent tai laikytina diplomacinių santykių pradžia ir komunikacija. Tai teigia ir V. Landsbergis savo pranešime

⁵³ Damušytė G. Informacijos centras Niujorke. V. Žalys, R. Lopata, Č. Laurinavičius. „Lietuvos diplomatinės tarnybos 80 – mečiui ir Lietuvos užsienio reikalų ministro Stasio Lozoraičio vyresniojo 100 – osioms gimimo metinėms skirtos tarptautinės konferencijos pranešimai. Vilnius: Vaga. 1999 m. P. 247.

⁵⁴ Antanas Dambraiva V. Viešojoji diplomatija. Vilnius: Du Ka. 1997 m. P. 11.

„Lietuvos diplomatija 1990 – 1992 metais“. „Kai žiūriu ką fiksuoja Užsienio reikalų ministerija, tai ji pradeda nuo oficialių ambasadorių paskyrimų po pripažinimo, oficialių vizitų. Atrodo tik nuo tada prasideda diplomatiniai santykiai, o jie yra prasidėję daug anksčiau ir žymiai įdomiau.“⁵⁵ Taigi, Lietuvos atveju, tam tikra komunikacija tarp valstybių, kad ir pripažįstamų tik „de facto“ egzistavo dar prieš atkuriant Lietuvos nepriklausomybę.

Tokie patys informaciniai centrai buvo kuriami ir po 1990 metų kovo 11 dieną įvykusio Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo paskelbimo. „1990 metų rudenį Osle buvo atidarytas pirmasis Lietuvos informacijos biuras, kuriam vadovavo advokatas Leonas Boddas, savo kontoroje paskyręs vieną kambarį.“⁵⁶ Tai galima pavadinti pradžia. Verta pastebėti, kad tuo pat metu vyko ir Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo procesas, todėl tokių centrų kaip komunikacijos su kitomis valstybėmis reikšmė dar labiau išaugo. Esant įvairiems trukdžiams Lietuvai iš SSRS pusės, užsienio valstybėms delsiant pripažinti Lietuvą ir diplomatiniams santykiams vykstant neoficialiu lygiu, Lietuvos informaciniai centrai buvo neoficialios Lietuvos Respublikos atstovybės. „Lietuvos informacijos biuras Briuselyje, kaip ir kiti panašūs informacijos biurai, įkurti užsienyje po 1990 m. kovo 11 – osios, faktiškai buvo neoficiali Lietuvos atstovybė.“⁵⁷ Būtent šie centrai teikė ne tik informaciją apie Lietuvą, tačiau jų darbuotojai daug prisidėjo prie pirmųjų Lietuvos diplomatų vizitų į užsienį ir diplomatinių santykių užmezgimo. Reikia pastebėti, kad patys Lietuvos politikai suprato tokios komunikacijos su užsienio valstybių atstovais buvimo reikšmę.

Tačiau šie centrai jau turėjo padaryti pradžią oficialių diplomatinių santykių tarp Lietuvos ir kitų valstybių paskelbimui. Pastebima, kad užsienio politikai jau 1990 metais delsi pripažinti Lietuvos vyriausybę. Jie nebuvo tikri, kad Lietuvoje visą valstybės valdymą vykdo, bei valstybės vientisumą užtikrina būtent nepriklausomos Lietuvos Respublikos vyriausybė, o ne kokia nors kita institucija. „Netrukus paaiškėjo, jog problema yra vyriausybės pripažinimas ir diplomatinių santykių užmezgimas būtent su Lietuvos vyriausybe. Todėl kas seks istorinius dokumentus, pastebės, jog netrukus, gal būt kovo mėnesį, mes jau rašėme laiškus kitoms valstybėms, prašydami pripažinti Lietuvos valstybę ir jos vyriausybę.“⁵⁸ Laiškai yra sena komunikacijos forma, tačiau 1990 metais tai buvo bene prieinamiausia priemonė Lietuvos diplomatams tiesiogiai bendrauti su užsienio valstybių atstovais, palaikyti bent jau minimalią komunikaciją, kurios svarba buvo suprantama siekiant teigiamai išspręsti Lietuvos nepriklausomybės klausimą. Kartu su informaciniais centrais, ši korespondencija buvo atsikuriančios

⁵⁵ Ladsbergis V. Lietuvos diplomatija 1990 – 1992 metais. V. Žalys, R. Lopata, Č. Laurinavičius. „Lietuvos diplomatinės tarnybos 80 – mečiui ir Lietuvos užsienio reikalų ministro Stasio Lozoraičio vyresniojo 100 – osioms gimimo metinėms skirtos tarptautinės konferencijos pranešimai. Vilnius: Vaga. 1999 m. P. 201.

⁵⁶ Ten pat. P. 204.

⁵⁷ Ten pat. R. Morkvinas. Informacijos biuras Briuselyje. P. 255.

⁵⁸ Ten pat. V. Landsbergis. Lietuvos diplomatija 1990 – 1992 metais. P. 198.

valstybės diplomatijos pradžia, pačios pirmosios jos užuomazgos. Taip buvo vykdoma komunikacija tarp valstybių vadovų ir atstovų, kas faktiškai reiškia – tarp valstybių. Tai stengtasi daryti viešai, pasinaudojant viešumo ir viešosios diplomatijos teikiamais privalumais. Ypač tai pasakytina apie informacinių centrų vykdytą veiklą.

Lietuvos istorijoje tam tikras viešosios diplomatijos užuomazgas, ar bent jau jai būdingus bruožus, galima pastebėti dar tuo metu, kai ši diplomatijos rūšis nebuvo įvardinta. Po Antrojo Pasaulinio karo įvairiose pasaulio valstybėse (daugiausia Vakarų Europos šalyse ir JAV) veikė daug lietuvių emigrantų organizacijų, kurių vienas iš tikslų buvo Lietuvos nepriklausomybės atstatymas. Lietuvių emigrantų gretose buvo tokios organizacijos kaip Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas (VLIK), Amerikos Lietuvių Taryba (ALT), Lietuvos Laisvės Komitetas (LLK), Vyriausiasis Lietuvos Atstatymo Komitetas (VLAK), Bendro Demokratinio Pasipriešinimo Sąjunga (BDPS), Lietuvos Diplomatinė Tarnyba (LDT) ir kitos. Bene vienintelė sritis, kurioje šių organizacijų nariai galėjo netrukdomai kelti Lietuvos valstybingumo klausimą buvo įvairaus pobūdžio informacijos apie Lietuvą sklaidimas tiek tarp valdančiųjų sluoksnių tiek visuomenėje, kas ypač efektyvu demokratinėse valstybėse. Kaip pavyzdį galima pateikti vieno iš aktyviausių lietuvių išeivijos veikėjų, socialdemokratinio judėjimo Lietuvoje ir emigracijoje lyderio, išeivių organizacijų nario Stepono Kairio idėjas apie tai kaip turi būti keliamas Lietuvos valstybingumo klausimas. „Bet, kad tikrai laimėtume, turime kas tik galima daryti, kad pasaulio įvykiuose Lietuva nebūtų užmiršta, kad, kai Vakarams padedant laisvinsis iš bolševistinio pavergimo kitos tautos, kad laisvė būtų patikrinta ir Lietuvai. Šiuo metu tai yra mūsų svarbiausias uždavinys.“⁵⁹ Žinoma ne visi išeivijos atstovai tam pritarė, tačiau tokia veiklos taktika ilgainiui įsitvirtino tarp lietuvių organizacijų. Kai kurios iš šių organizacijų, pvz. LDT ir VLIK, įvardino save kaip Lietuvos atstovybę, tačiau oficialiai taip ir nebuvo pripažintos. Kaip minėjau, oficialūs informaciniai centrai buvo įkurti 1979 metais ir vėliau.

Valstybių informaciniai centrai, tarp jų ir Lietuvos, esantys kitose šalyse, svarbi šiuolaikinės diplomatijos vykdymo forma. Nepaisant to, kad jų veikla daugiau nukreipta į platesnius visuomenės sluoksnius nei tiesiogiai į diplomatus, tačiau jos reikšmė valstybių komunikacijos procesuose dėl to nesumažėja. „Šiame amžiuje tarptautiniai santykiai nuolat keitėsi ir dar taip drastiškai, kad vien tradicinė diplomatija nėra pajėgi užtikrinti taikaus tautų sambūvio. Viešoji diplomatija, kurios tikslas yra tiesiogiai bendrauti su kitų šalių žmonėmis, tapo būtinu tarptautinių santykių komponentu.“⁶⁰ Būtent tuo ir buvo stengiamasi pasinaudoti sprendžiant Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo klausimus. Atkūrus nepriklausomybę pasikeitė ir Lietuvos diplomatijos prioritetai.

⁵⁹ Prof. J. Kaminsko kalba pasakyta vasario 13 d. New Yorke. Naujienos. 1955 vasario 18 d. // VUBRS. F. 257 – 321.

⁶⁰ Antanas Dambrava V. Viešoji diplomatija. Vilnius: Du Ka. 1997 m. P. 11.

Be abejonės ir po 1990 – 1991 metų įvykių Lietuvos diplomatų tikslai išliko tie patys, t.y. informacijos apie Lietuvą skleidimas, diplomatinių santykių užmezgimas, komunikacijos palaikymas. Tačiau pasikeitė visos šios veiklos pobūdis. Anksčiau vyravusius politinius tikslus pakeitė saugumo ir ekonominiai interesai, ką patvirtina ir Lietuvos politikų pradėtas deklaruoti siekis tapti Europos Sąjungos, Tarptautinės prekybos organizacijos, NATO ir kitų tarptautinių organizacijų nare. Tai nekartą yra pabrėžę Lietuvos politikai ir diplomatai. „Atkūrus nepriklausomybę, svarbiausi Lietuvos diplomatijos uždaviniai yra ieškoti vietos tarptautinėje ekonomikoje, užtikrinti strateginį saugumą ir plėtoti tarptautinius ryšius visose sferose.“⁶¹ Reikia pastebėti, kad dalyvavimas tarptautinių organizacijų veikloje, net nevyriausybinių organizacijų, padeda šiuolaikinei valstybei likti tarptautinių santykių dalimi, aktyviau pasisakyti tarptautiniais klausimais. Taigi Lietuvos dalyvavimas tarptautinių organizacijų veikloje padeda stiprinti ir vystyti tarpvalstybinę komunikaciją su kitomis pasaulio šalimis.

Atkūrus oficialiai pripažintą Lietuvos Respublikos diplomatinį korpusą pasikeitė ir viešosios diplomatijos uždaviniai. Ši diplomatijos forma nebuvo išstumta, tačiau valstybės atstovavimo funkcijas perėmė tradicinės diplomatijos atstovai, kas yra savaime suprantama. Viešosios diplomatijos specialistams buvo paliktas valstybės įvaizdžio formavimas, kas įprasta daugelyje pasaulio valstybių, nes būtent šioje srityje šios diplomatijos formos pasiekimai yra didžiausi. „Viešoji diplomatija greičiausiai duoda apčiuopiamų rezultatų, nes yra nukreipta į plačiąją visuomenę ir sudaro galimybes didinti šalies atpažįstamumą ir stiprinti žinomumą.“⁶² Tačiau tai taip pat yra nuoseklios valstybės užsienio politikos ir komunikacijos dalis susijusi su įvaizdžio formavimu bei sprendžianti ne tik tarptautinės, bet ir vidinės komunikacijos valstybėje problemas. „Nuoseklus strategijos įgyvendinimas padės siekti valstybės ilgalaikės raidos tikslų bei užsienio politikos prioritetų, didinti Lietuvos žinomumą, stiprinti nacionalinį identitetą, skatinti gyventojų lojalumą šaliai ir diegti europietiškas vertybes.“⁶³ Tačiau tai nereiškia, kad įvaizdžio formavimas naudojantis diplomatinėmis priemonėmis praranda oficialumą, ar strateginę reikšmę valstybei. Įvaizdis išlieka nacionalinė valstybės užsienio politikos strategija, kurios koordinavime dalyvauja didžiausią įtaką valstybės užsienio politikoje turintys tradicinės diplomatijos atstovai. „Objektyvaus Lietuvos įvaizdžio formavimas yra strateginis Lietuvos politikos uždavinys. Šalys, besirūpinančios įvaizdžiu, pasauliui paprastai pateikia savo kultūros, ekonomikos bei politikos vertybes. Taip siekiama įsitvirtinti tarptautinėje bendrijoje, sulaukti

⁶¹ Brazauskas A. Tarptautinės galios ir diplomatijos. Naujų valstybių užsienio politikos dilemos. Darbai ir dienos. Nr. 30. Kaunas. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2002 m. P. 300.

⁶² Lietuvos įvaizdžio formavimo strategija [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/LR-ivaizdis/11_santrauka.pdf>.

⁶³ Ten pat.

pripažinimo, pritarimo ar paramos.⁶⁴ Akivaizdu, kad įvaizdis yra oficialios užsienio politikos dalis, ypač artėjant svarbiam įvykiui – Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečio metų jubiliejų paminėti 2009 metais. Tačiau tai nereiškia, kad įvaizdžio formavimas yra naujas reiškinys tarptautiniuose santykiuose. Žvelgiant į istorinę perspektyvą įvaizdis buvo svarbus jau XX a. pirmoje pusėje, tačiau tai buvo ne diplomatijos, o ryšių su visuomene srities objektas. Lietuvos įvaizdžio kūrimo klausimas iškilo po Pirmojo pasaulio karo, 1919 metais. „Tuomet JAV veikusios Lietuvos Tautinės Tarybos (Lithuanian Nacional Council of the United States) rūpesčiu buvo surengta propagandinė ryšių su visuomene (toliau - RSV) kampanija, kurios tikslas buvo Lietuvos, kaip nepriklausomos valstybės, pripažinimas JAV [4; 5].“⁶⁵ Tuo metu ne tik Lietuvos, bet ir daugelio kitų valstybių diplomatai valstybės įvaizdį siejo su tradicine diplomatija, mažai tiesiogiai susijusia su poveikiu kitų valstybių plačiajai visuomenei. Tai pasakytina ir apie vilsoniškosios diplomatijos atstovus. Didžiąją užsienio politikos dalį sudarė su įvaizdžio formavimu nesusiję užsienio politikos interesai, pagrindinė tarpvalstybinė komunikacija buvo vykdoma sukurtoje Tautų Sąjungoje (JTO pirmtakė) ir kituose dvišaliuose bei daugiašaliuose diplomatų susitikimuose. Taigi, Lietuva nebuvo kokia nors išimtis to metų tarpvalstybinės komunikacijos kontekste. Tačiau Lietuvai netekus nepriklausomybės 1940 metais profesionali diplomatinė veikla, bent jau oficialiai pripažinta, palaiapsniui nutrūko. Išeivių iš Lietuvos rankose liko ne tik valstybės įvaizdžio, bet ir visos diplomatinės tarnybos likučių veiklos koordinavimas. Tai tęsėsi iki pat 9 – 10 XX a. dešimtmečių sandūros, kai vėl aktyviai buvo iškeltas nepriklausomybės klausimas, o galiausiai ji atstatyta.

Galima teigti, kad šiuolaikinės Lietuvos valstybės raida smarkiai susijusi su komunikacijos su kitomis pasaulio valstybėmis tėkme. Būtent todėl nuolat stengiamasi palaikyti kuo glaudesnius santykius su kitomis šalimis ir didžiausiomis tarptautinėmis organizacijomis. Tai pastebima ne tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę, bet buvo būdinga ir kelyje jos siekiant. Sunku pasakyti ar būtų teigiamų rezultatų pasiekusi Lietuvos politikų veikla, jei dar 9 – 10 XX a. dešimtmečių sandūroje jie nebūtų aktyviai, kiek tik leido galimybės, vykdę komunikacijos su užsienio valstybių atstovais politikos. Verta pabrėžti, kad stengtasi vystyti ne tik tarpvalstybinę komunikaciją oficialiuoju lygiu, bet ir komunikaciją su kiek įmanoma platesniais visuomenės sluoksniais. Svarbu pastebėti, kad Lietuvai atgavus nepriklausomybę, pasikeitė ir komunikacijos su kitomis valstybėmis prioritetai, labiau pabrėžti ekonominiai ir saugumo užtikrinimo klausimai. Viešosios diplomatijos metodai palaiapsniui buvo nukreipti į veiklą turinčią išspręsti valstybės įvaizdžio užsienyje problemas. Tai buvo numatyta ir

⁶⁴ Gudauskas R. Lietuvos vardo minėjimo tūkstantmetis: įvaizdžio programos metmenys [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 21 d.]. Prieiga per internetą: < <http://ausis.gf.vu.lt/mg/nr/98/7/07gudaus.html>>.

⁶⁵ Fainaitė E. Lietuvos įvaizdis [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 21 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-m-5/fain.html>>.

bendroje Lietuvos užsienio reikalų vykdymo strategijoje. Tačiau Lietuvos įvaizdžio formavimas nėra naujas reiškinys šalies istorijoje, nauja yra tai, kad šio darbo ėmėsi profesionalūs diplomatai. Pirmuosius bandymus kurti Lietuvos įvaizdį užsienyje, tai buvo nuo 1919 metų, koordinavo ryšių su visuomene specialistai. Apskritai, pastebimas labai didelis išeivių iš Lietuvos vaidmuo ne tik įvaizdžio formavimo, bet ir diplomatinės veiklos koordinavimo, valstybei netekus nepriklausomybės, srityje.

2.2 Kosovo problemos sprendimas

Kitu pavyzdžiu gali būti Kosovo provincijos valstybingumo problema. Kitaip nei Lietuva, Kosovas buvo ir yra integrali kitos valstybės, t.y. Serbijos dalis. Tai kelia papildomus sunkumus sprendžiant šios srities valstybingumo klausimą, nepaisant to, kad Lietuvos nepriklausomybės atgavimas, tiksliau SSRS žlugimas, buvo platesnio masto geopolitinė problema. Tačiau Kosovo problemos sprendimas svarbus Balkanų regiono ateičiai, taikos šiame pusiasalyje užtikrinimui. Todėl problemos sprendime dalyvauja ne tik Serbijos bei Kosovo atstovai, bet ir tarptautinė bendruomenė, t.y. atskiros valstybės ir tarptautinės organizacijos. Galima teigti, kad sprendžiant provincijos problemas daugiausia naudojami tradicinės diplomatijos metodai, tiksliau vadinamosios vilsoniškosios diplomatijos. Siekiant teigiamo visoms suinteresuotoms šalims sprendimo, išnaudojami daugiašalės diplomatijos ir viešumo teikiami privalumai. Nepaisant to, kad galutinis sprendimas priklausys tik nuo penkių valstybių, t.y. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos narių. „Visgi galutinis sprendimas dėl Kosovo statuso tenka JT Saugumo Tarybai, kuri arba pritaras Ahtisaari planui, arba atmes jo siūlymus.“⁶⁶ Tačiau tai nereiškia, kad Saugumo Tarybos nariai neprivalės atsižvelgti į tarptautinę, bei Kosovo ir Serbijos gyventojų, ar jų atstovų nuomonę. Tai pripažįsta kitos institucijos – Europos Parlamento Užsienio reikalų komiteto pirmininkas Jacek Saryusz-Wolski. „Tautų apsisprendimo teisė turi būti suderinta su stipriomis Kosovo mažumų teisių garantijomis“, – sako jis.⁶⁷ Reikia nepamiršti, kad pagrindinė Kosovo regiono tautinė mažuma yra serbai, kurių interesus gina Serbija. Taip pat svarbus yra faktas, kad Europos Parlamente yra atstovaujamos ir dvi valstybės Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos narės, t.y. Didžioji Britanija ir Prancūzija. Įvertinus ir tai, kad Europos Sąjunga prižiūrės JTO Saugumo Tarybos priimtų sprendimų įgyvendinimą, tikimybė, kad bus atsižvelgta į tautų apsisprendimo teisę dar labiau padidėja.

Tautų apsisprendimo teisė nėra naujovė tarptautiniuose santykiuose. Šią teisę viešai deklaravo JAV prezidentas W. Wilson savo „14 punktų“ programoje, tačiau jos įgyvendinimas pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui akivaizdžiai strigo. Be abejonės po karo susikūrė daug naujų nepriklausomų valstybių Rytų Europoje, tačiau jų valstybingumo raidą labai stipriai įtakojo tuometinių didžiųjų valstybių interesų tenkinimas. Tai pasidarė akivaizdu iš karto pasibaigus karui, W. Wilson bandant pritaikyti savo idėjas realiame Europos diplomatiname gyvenime. „Jos skatino radikalius

⁶⁶ Puleikytė K. Kosovo statuso klausimas: nepriklausomybė ar autonomija? [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 22 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.geopolitika.lt/?artc=221>>.

⁶⁷ Kosovo ateitis: EP narių reakcija į JT planą [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/030-2984-050-02-08-903-20070209STO02968-2007-19-02-2007/default_lt.htm>.

teritorinius perdalijimus buvusių priešininkų sąskaita, bet netoleravo jokių reikalavimų, dėl kurių nukentėtų pačios.⁶⁸ Akivaizdu, kad Europoje, ypač JAV pasirinkus nedalyvavimo Europos politikoje taktiką, vilsonizmas neįsitvirtino. Žinoma kai kurie W. Wilson pasiūlymai buvo įgyvendinti, tačiau didžiausią pagreitį tokia politika įgavo pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, kai JAV galutinai įsitvirtino kaip didžioji valstybė ir vienintelė atsvara SSRS grėsmei. Anot N. Dawies Europos didžiųjų valstybių diplomatija nugalėtųjų Pirmojo pasaulinio karo valstybių atžvilgiu, vedė prie dviprasmiškos situacijos. „Jeigu vienas prašytojas likdavo patenkintas, tai du ar trys – it musę kandę.“⁶⁹ Galima teigti, kad komunikacija buvo vienas, t.y. didžiosios valstybės nebuvo linkusios išsiklausyti į mažųjų reikalavimus, jei tai kirtosi su jų arba jų sąjungininkų interesais. Laikas parodė, kad tai buvo klaidinga tarptautinė politika, kurią reikėjo keisti. Būtent todėl sprendžiant Kosovo ir kitas panašias problemas stengiamasi atsižvelgti į visas suinteresuotas puses, kad ir kaip sunku būtų pateisinti visus kiekvienos iš jų lūkesčius.

Dabartinis Švedijos užsienio reikalų ministras Carl Bildt, ilgą laiką dirbęs pasiuntiniu ir Jungtinių Tautų generalinio sekretoriaus atstovu Balkanuose, teigia, kad būtina rasti regiono valstybėms tinkamą Kosovo problemos sprendimą. „Laikui bėgant, bet kurio su Kosovu susijusio sprendimo pasekmės neišvengiamai atsilies ir Buvusiajai Jugoslavijos Respublikai Makedonijai*, ir Bosnijai ir Hercegovinai. Jei mums pavyks surasti stabilų ir ilgalaikį Kosovo situacijos sprendimą, šios šalys taip pat bus stabilesnės ir saugesnės.“⁷⁰ Didžiųjų valstybių interesai nustumiami į antrą planą, nepaisant to, kad būtent joms, kaip JTO Saugumo Tarybos narėms, priklausys lemiamas žodis priimant arba atmetant JTO pasiuntinio regione Martti Ahtisaari siūlomą problemos sprendimo planą. Tuo pačiu jų nuomonės ir toliau paisoma, o bene dažniausiai išskiriama Rusijos, kurios atstovai paprastai yra Serbijos pusėje, pozicija šiuo klausimu. 2007 metų balandžio 24 dieną Rusijos naujienų agentūra „Interfax“ pranešė, kad M. Ahtisaari planui Rusija nepritar. „Sprendimas, pagrįstas (JTO pasiuntinio) Martti Ahtisaari (Marčio Ahtisario) planu, nebus priimtas Saugumo Taryboje.“⁷¹ Akivaizdu, kad didžiosios valstybės dar vis turi sprendžiamąjį balsą tarptautiniuose santykiuose, tačiau jos priverstos atsižvelgti į žymiai daugiau interesų nei tai buvo pirmojoje XX a. pusėje gimstant vilsonizmui. Tokiems pasikeitimams didelę įtaką padarė komunikacijos tarp valstybių išsiplėtimas, neapsiribojant vien siaurų interesų tenkinimu. Komunikacija keičia pasaulio vaizdą ir valstybių vadovai, bei diplomatai priversti į tai atsižvelgti, kas dažniausiai pasireiškia jų sprendimais tiek vidaus, tiek užsienio

⁶⁸ Davies N. Europa. Istorija. Vilnius. Vaga. 2002 m. P. 925.

⁶⁹ Ten pat. P. 925.

⁷⁰ Bildt C. Analizė: tarp integracijos ir dezintegracijos [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nato.int/docu/review/2004/issue4/lithuanian/analysis.html>>.

⁷¹ Rusija neatmeta galimybės vetuoti Ahtisaari planą (2007.04.24) [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.info.lt/index.php?page=naujienos&view=naujiena&id=100852>>.

politikoje. Tai galima palaikyti didėjančia vilsonizmo teorijos įtaka tarptautiniams santykiams. „Prasidedant paskutiniam XX amžiaus dešimtmečiui, vilsonizmas atrodė triumfuojąs.“⁷² Žlugus socialistiniam blokui didesnei nei anksčiau šios teorijos įtakai buvo priversti pasiduoti ir Rusijos diplomatai.

Tačiau akivaizdu ir tai, kad vilsonizmas, nepaisant deklaruojamo viešumo ir atvirumo, nesugeba išstumti prieštaravimų iš komunikacijos tarp valstybių procesų. Sprendžiant Kosovo problemą vėl diplomatijos istorijoje pasireiškė ne kartą pastebėtas reiškinys – Jungtinių Tautų Organizacijos (kuri atitinka W. Wilson propaguotas idėjas) neveiknumas. Žinoma ši tarptautinė organizacija, kartu su NATO, Europos Sąjunga ir kitomis tarptautinėmis organizacijomis, aktyviai dalyvauja Kosovo problemos sprendime, kaip jau minėjau anksčiau jos atstovas pasiūlė galimą sprendimo variantą. Tačiau taip pat akivaizdi galimybė, kad M. Ahtisaari planas gali būti atmestas JTO Saugumo Taryboje, dėl jau minėtos Rusijos pozicijos. Rusijos diplomatai savo poziciją grindžia tuo, kad, anot jų, M. Ahtisaari planas prieštarauja tos pačios JT Saugumo Tarybos rezoliucijai nr. 1244 priimta 1999 metų birželio 10 dieną, kurioje numatomos Kosovo problemos sprendimo gairės. „Jis dar kartą nurodė, kad Rusijai nėra priimtinas M. Ahtisaari planas, nes jis kertasi su anksčiau Saugumo Tarybos priimta 1244-ąja rezoliucija dėl Kosovo.“⁷³ Tokia padėtis dar labiau menkina JT sugebėjimą išlaikyti svarbiausios tarptautinės organizacijos pasaulyje statusą. Kosovo problemos sprendimas tai tik patvirtino.

Kaip jau minėjau, sprendžiant Kosovo problemą aktyviai dalyvauja kitos tarptautinės organizacijos. Ypač aktyviai NATO ir Europos Sąjunga. Galima teigti, kad jos perima Jungtinių Tautų funkcijas. Žinoma šiose organizacijose sprendimus priima ne viena valstybė narė, o visos, tačiau jos nėra tokios globalios kaip Jungtinės Tautos. Jei JT sprendimų priėmimo dalyvauja visų pasaulio valstybių, organizacijos narių, atstovai, tai ES ir NATO atveju jų kiekis stipriai sumažėja. Tuo pačiu tai reiškia tarpvalstybinės komunikacijos mažėjimą ir tam tikrą takoskyrą tarp šių organizacijų narių ir joms nepriklausančių šalių. Jei dar 1990 metais, kilus Kuveito krizei, sprendimai buvo pasiekti būtent Jungtinėse Tautose, ką taip pat galima pavadinti vilsonizmo triumfu, o tarptautinės pajėgos kovojo po Jungtinių Tautų vėliava, tai 1999 metais, kilus Kosovo krizei, pagrindinio vaidmens ėmėsi NATO. Tiesa Jungtinių Tautų Saugumo Taryba priėmė rezoliuciją leidžiančią Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Organizacijai imtis stebėtojo vaidmens Kosove, o NATO pradėti stebėjimą iš oro. „Šių dviejų misijų įkūrimas buvo patvirtintas JT Saugumo Tarybos rezoliucija nr. 1203.“⁷⁴ Tačiau tai

⁷² Kissinger H. Diplomacija. Vilnius: Pradai. 2003 m. P. 782.

⁷³ Rusija neatmeta galimybės vetuoti Ahtisaari planą (2007.04.24) [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.info.lt/index.php?page=naujienos&view=naujiena&id=100852>>.

⁷⁴ NATO's role in relation to the conflict in Kosovo [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nato.int/kosovo/history.htm>>.

nebuvo leidimas vykdyti karinę operaciją nukreiptą prieš kurią nors valstybę. Tokį sprendimą panaudoti jėgą priėmė pati NATO organizacija. „1998 metų gruodžio 13 dieną, reaguodama į blogėjančią padėtį, NATO taryba patvirtino įsakymus naudoti oro smūgius. Šis žingsnis buvo žengtas siekiant paremti diplomatinės pastangas priversti Miloševićiaus režimą atitraukti pajėgas iš Kosovo, padėti nutraukti smurtą ir palengvinti pabėgėlių grįžimą namo.“⁷⁵ Akivaizdu, kad tai buvo tik diplomatinė priemonė, turėjusi padėti pasiketi taikų susitarimą. Tai įrodo ir kelis kartus vykęs NATO šalių pajėgų oro antskrydžių pradžios atidėliojimas. Taigi Jungtinės Tautos, neturėdamos galimybių panaudoti jėgą tam, kad įtvirtintų tarptautinės bendruomenės išreikštą nuomonę Kosovo klausimu, į pagalbą pasitelkė kitą organizaciją, t.y. NATO. Tai nebuvo būdinga ankstesnei JT veiklai, tuo labiau, kad NATO yra gynybinis aljansas. Tuo pačiu nuo lemiamų sprendimų, įgalinančių panaudoti jėgą, priėmimo buvo nušalintos kelios valstybės nuolatinės JT Saugumo Tarybos narės, tačiau nepriklausančios kariniam NATO aljansui, t.y. Rusija, Kinija ir Prancūzija. Taip palengvintas sprendimų priėmimas.

Kosovo krizė parodė ne tik didėjančią tarptautinių organizacijų bendradarbiavimą šiuolaikinėje diplomatijoje, bet ir didėjančią komunikaciją tarp Jungtinių Tautų Organizacijos ir NATO. Iki Varšuvos Pakto šalių organizacijos žlugimo XX a. 9-10 dešimtmečių sandūroje, NATO, siekdama savo interesų, dažnai net ignoruodavo JT. „45 metus NATO ir Varšuvos Paktas buvo du tarpusavyje konfrontuojantys kariniai aljansai, tuo pačiu ignoruojantys JT.“⁷⁶ Net gi teigiama, kad šie du aljansai, nepaisant to, kad jų valstybės narės priklausė ir Jungtinėms Tautoms, organizacijos viduje buvo vertinamos kaip problema, ar net grėsmė taikai. „JT viduje, kur nariai kovojo už išlaidų ginklavimuisi sumažinimą nusiginklavimą, du kariniai aljansai dažnai buvo vertinami kaip problemos dalys nei galimi partneriai.“⁷⁷ Toks nepasitikėjimas tarp JT ir NATO palaipsniui pradėjo mažėti tik panaikinus Varšuvos Pakto organizaciją. Kosovo problemos sprendimas nėra pirmas kartas kai šios dvi skirtingos organizacijos bendradarbiauja. Pirmoji didelė krizė buvo karas Bosnijoje ir Hercegovinoje 1992 – 1995 metais. Tačiau Kosovo atvejis buvo pirma po Bosnijos didelė tarptautinė problema, kuri patvirtino NATO ir Jungtinių Tautų bendradarbiavimą, kad tai nebuvo vienetinis atvejis, o besitęsiantis ir tobulinamas procesas, kuriame svarbų vaidmenį atlieka intensyvėjančios komunikacijos procesai. „Aš siūlau, kad geriausias kelias, kuriuo šios dvi organizacijos turi eiti siekdamas bendradarbiavimo, yra

⁷⁵ NATO's role in relation to the conflict in Kosovo [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nato.int/kosovo/history.htm>>.

⁷⁶ Boothby D. NATO and the United Nations [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.csd.org/95Book/Boothby.htm>>.

⁷⁷ Ten pat.

komunikacijos ir ryšių ne tik karinėje, bet ir politinėje srityje stiprinimas.“⁷⁸ Kaip jau minėjau anksčiau, sprendžiant Kosovo problemą, NATO vadovai veikė ir kaip diplomatai, palaikydami komunikaciją su nesutariančiomis pusėmis. Jie stengiasi dalyvauti ir politinėje komunikacijoje.

Galima teigti, kad Kosovo problemos sprendimas priklauso ne tik nuo tarptautinės bendruomenės, bet ir nuo Kosovo ir Serbijos. Jei ankstesnėje diplomatinėje praktikoje didžiausią reikšmę turėjo didžiųjų valstybių interesai, tai šiais laikais akivaizdu, kad pirmenybę stengiamasi teikti tautų apsisprendimo teisei. Toks požiūris lemia platesnę ir intensyvesnę tarpvalstybinę komunikaciją, kuri tapo abipusė ir buvo atsisakyta vienpusio modelio, t.y. didžiųjų valstybių diktato. Žinoma didžiosios valstybės išliko pagrindinėmis sprendžiamosiomis jėgomis, tačiau jos labiau nei bet kada anksčiau priverstos atsižvelgti į kitas nuomones. Tas kelias, kuris buvo pasirinktas sprendžiant Kosovo problemas, patvirtino dar vieną šiuolaikinei tarptautinei sistemai būdingą bruožą, t.y. vis didėjančių tarptautinių organizacijų bendradarbiavimą. Verta pastebėti, kad tai palietė visiškai skirtingas organizacijas. Kosovo atveju tai ypač pastebima tarp Europos Sąjungos, Jungtinių Tautų, NATO. Bene labiausiai stebinantis pastarųjų dviejų organizacijų bendradarbiavimas. Diplomatinė komunikacija persikėlė iš tarpvalstybinio į galima teigti globalių organizacijų lygį. Šiuo atveju tai reiškia, kad sprendimų priėmimas perėjo į mažesnės organizacijos, t.y. NATO rankas, o Jungtinių Tautų, kaip vienintelės globalios organizacijos, įtaka susilpnėjo. Kita vertus Jungtinės Tautos gavo stiprų sąjungininką, galintį JT nutarimus paremti realia ginkluota jėga. Be to leidimą veikti NATO gali priimti tik Jungtinės Tautos, kitu atveju šis gynybinis aljansas negali panaudoti savo įtakos. Taip pastebima, kad NATO aljansas veikia ne tik kaip karinė organizacija, bet ir kaip diplomatinė jėga. Be abejo tai reiškia platesnio pobūdžio komunikaciją valstybiniu lygiu.

⁷⁸ Boothby D. NATO ant the United Nations [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.csdr.org/95Book/Boothby.htm>>.

3. Diplomacija ir ekonomika

3.1 Tarptautinių ekonominių organizacijų raida

Ryšys tarp ekonominės plėtros tendencijų ir komunikacijos plėtros nėra naujas reiškinys žmonijos istorijoje. Jau gana senai pastebėta, kad labiausiai ekonomiškai pažengusios pasaulio valstybės išikūrusios šalia svarbiausių komunikacinių, tuo pačiu ir prekybos, arterijų. „Jūrų ir navigacijai tinkamų upių pakrantėse esantys miestai buvo nepriklausomi nuo šalia esančių valstybių ir pasaulį laikė tiesiog rinka.“⁷⁹ Tai teigiama remiantis dar XVIII a. išleistu Adam Smith veikalu „Valstybių gerovė“. Vienos didžiausių ir galingiausių senovės pasaulio valstybių – Persija, Romos imperija turėjo labai gerai išvystytas kelių sistemas, skyrė jų priežiūrai ir apsaugai daug dėmesio, nes buvo suprantama jų svarba valstybės galiui ir išlikimui. Ekonomika, o tiksliau prekyba, buvo savotiška diplomatijos forma, būtent prekybininkai užmegzdavo santykiu, kuriuos dabar galėtumėm pavadinti tarptautiniais. Tačiau XX a. būdingas ir atvirkštinis procesas, t.y. diplomatijos atstovai kuria ekonominius santykius, tiksliau ekonomines organizacijas, ko ankstesnėje diplomatijos istorijoje nebuvo. Bene geriausi tokio bendradarbiavimo pavyzdžiai yra 1995 metais įkurta Pasaulio prekybos organizaciją (PPO), po Antrojo pasaulinio karo pradėta vienyti Europa, ko pasėkoje 1993 metais veiklą pradėjo Europos Sąjunga (ES), 1994 metais įkurta Šiaurės Amerikos laisvos prekybos organizaciją (NAFTA) ir kitos. Tačiau tarptautinių ekonominių organizacijų kūrimas, skirtingai nuo turinčių užtikrinti tarptautinį saugumą, nebuvo būdingas vilsonizmo eros pradžioje pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui. Tam tikru atskaitos tašku galima pavadinti 1947 metus, kai spalio 30 dieną buvo pasirašytas „Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos“ (GATT). Susitarimą pasirašė 28 pasaulio valstybės.

„Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos“ nereiškė jokios organizacijos sukūrimo. Tai yra tik susitarimas, kurio esmė – tarptautinės prekybos liberalizavimas. Tuo pačiu GATT sistemos sukūrimo datą galima naudoti kaip tam tikrą atskaitos tašką, kalbant apie diplomatijos raidą su ekonomika susijusios valstybių komunikacijos srityje. „Jei kas nors imtų laikotarpį nuo GATT įkūrimo iki devinto dešimtmečio vidurio, ar pabaigos, galėtų teigti, kad nepaisant pokyčių į gerąją pusę, pagrindiniai ekonominės diplomatijos bruožai išliko pakankamai pastovūs.“⁸⁰ Galima daryti prielaidą,

⁷⁹ Jolly B., Emmerij E., Ghai D., Lapeyre F. UN Contributions to Development Thinking and Practise. Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis. 2004 m. P. 19.

kad komunikacija tarp valstybių šiuo klausimu buvo neefektyvi, nepaisant to, kad ji buvo palaikoma. Tai įrodo vykę valstybių atstovų susitikimai dažniausiai vadinami daugiašalių derybų dėl prekybos raundais, kaip pvz. 1973 – 1979 m. vykęs Tokijo raundas, ar 1986 – 1994 m. vykęs Urugvajaus derybų raundas. Šioje GATT susitarimu sukurtoje tarptautinėje ekonominėje erdvėje vyravo viena valstybė, t.y. JAV. Tik aštunto dešimtmečio viduryje konkurenciją JAV sudarė besivienijančios Europos valstybės, tuo metu priklausiusios EEB. Kita vertus GATT sistemos pagrindas buvo lygiateisiškumas, nepaisant to, kad realiai sunkiai įgyvendinamas. Ekonomiškai stipresnės valstybės, kaip minėtoji JAV, ar jų grupės, kaip EEB, galėjo lengvai įtakoti sprendimus. Tai reiškė vienpusę komunikaciją, ką galima būtų pavadinti tam tikru pranašumu paremtos diplomatijos reliktu.

Didesni pasikeitimai pasiekti Urugvajaus derybų raundo metu 1986 – 1994 metais. Buvo įkurta Pasaulio prekybos organizacija, kaip vieningas darinys vienijantis daugelį pasaulio valstybių ir sprendžiantis su tarptautine prekyba susijusius klausimus. Žinoma tai yra diplomatijos pasiekimas, tačiau pačiai diplomatijai jis svarbus dėl kitos priežasties. Tokios organizacijos įkūrimas reiškė ne tik tarpvalstybinės komunikacijos plėtimą, bet ir tai, kad tarptautinis verslas tavo valstybių vidaus politikos dalimi. Buvo suprasta ekonominės diplomatijos kaip reiškinių būtinybė. „Vis daugiau svarbiausių vidaus politikos klausimų yra įtakojami ekonominės diplomatijos ir vis daugiau įvairių interesų grupių suvokia ekonominę diplomatiją kaip būtinybę.“⁸¹ Toks pripažinimas savo ruožtu, turi įtaką visos diplomatijos raidai, o komunikacija tarp valstybių išsiplečia iki valstybių vidinių santykių įtakojimo. Taigi komunikacijos procesai visą laiką gilėja. Tuo galima įsitikinti išsigilinus į kitos ekonominės organizacijos, kuri turi didelę įtaką PPO, Europos Sąjungos veiklą. Ši organizacija yra išskirtinė ir tuo, kad joje vis didesnę įtaką įgauna viena diplomatijos vykdymo formų, t.y. parlamentinė diplomatija, kuri vis tvirtėjančias pozicijas įgavo tik sukūrus įvairias tarptautines organizacijas.

Parlamentinė diplomatija paprastai vykdoma tarptautinėse organizacijose vykdant diskusijas jų institucijose nustatyta tvarka. Taip pat parlamentinė diplomatija vadinama valstybių parlamentų vykdoma diplomatinė veikla, tačiau šiuo atveju svarbi yra tarptautinėms organizacijoms būdinga ši diplomatijos forma. Svarbu ir tai, kad vienoje iš ekonominių tarptautinių organizacijų, t.y. Europos Sąjungoje, ji virto nuolatiniu nenutrūkstamu reiškiniu. Šią diplomatiją ES daugiausia vykdo nuolat veikianti institucija - Europos Parlamentas. Galima teigti, kad visa Europos Parlamento vykdoma veikla yra parlamentinė diplomatija, įvertinus jo sudėtį ir kompetenciją apimančią ne tik ES vidaus

⁸⁰ Woolcock S. The Changing Nature of Trade Diplomacy. Paper for the BISA Panel on Economic Diplomacy in the 21 st Century[interaktyvus]. London School of Economics and Kings College, December 2002. [žiūrėta 2007 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.lse.ac.uk/collections/internationalTradePolicyUnit/pdf/tradeDiplomacyInThe21stCentury.pdf>>.

⁸¹ Ten pat.

reikalus, bet ir bendrą ES užsienio politiką. Nepaisant to, kad ES yra ekonominė organizacija, Europos Parlamento veikla išsiplėtė toli už ekonominių ES interesų užtikrinimo srities.

Apskritai Europos Sąjunga yra puikiu pavyzdžiu, įrodančiu ekonomikos, diplomatijos ir komunikacijos tarpusavio priklausomybę. Šioje organizacijoje, kuri vienija daugiau nei pusę Europos valstybių, turinčių kelis šimtus milijonų gyventojų, nuolat teikiama daug dėmesio tinkamos komunikacijos palaikymui. „Šiandien Europos Sąjunga apima 3.9 mln. kv. kilometrų, vienija 27 valstybes ir 455 milijonus gyventojų.“⁸² Taip yra ne tik todėl, kad Europos Sąjunga yra gana margas darinys, kuriam norint sėkmingai funkcionuoti reikalinga puiki komunikacija, bet ir tai, kad šioje organizacijoje suprantama, koks svarbus yra komunikacijos palaikymas visos ES sėkmės garantavimui ir palaikymui. Tai svarbu norint palaikyti valstybių narių gerbūvį ir organizacijos konkurencingumą pasaulinėje rinkoje. Svarbu yra tai, kad Europos Sąjungoje buvo sukurtos nuolat veikiančios valdymo institucijos, kurios ne tik koordinuoja valstybių narių bendrą veiklą, bet ir perima dalį valstybėms priklausančių funkcijų tarptautiniuose santykiuose. „Suvereniteto telkimas reiškia, jog valstybės narės kai kurias joms priklausančias sprendimų priėmimo galias perduoda susikurtoms bendroms institucijoms, kad sprendimai tam tikrais bendrų interesų klausimais būtų demokratiškai priimami Europos lygmeniu.“⁸³ ES valstybės narės nepraranda savarankiškumo, ko nuolat yra bijoma diplomatinėje veikloje, bet telkia jį tam, kad būtų pasiekti bendri tikslai. Kaip savo kalboje, pasakytoje 2004 metų gegužės 18 dieną susitikime su Amerikos prekybos rūmų atstovais, teigia, tuo metu laikinai ėjęs Lietuvos Respublikos prezidento pareigas, A. Paulauskas, Lietuva, kaip ES narė prisideda prie bendros sąjungos ekonominės politikos, tuo pačiu išsaugodama savo interesus. „Vienas pagrindinių Lietuvos – Europos Sąjungos narės - ekonominės diplomatijos tikslų yra identifikuoti Lietuvos prioritetus bei užtikrinti aktyvų Lietuvos dalyvavimą ir nacionalinių interesų gynimą, formuojant Europos Sąjungos bendrąją prekybos politiką, apimančią plačius išorinių ekonominių santykių aspektus.“⁸⁴ Žinoma turimas omenyje Lietuvos ekonominių interesų užtikrinimas naudojantis diplomatinėmis priemonėmis, tačiau tas pats būdinga ir visoms kitoms ES valstybėms narėms. Šių tikslų derinimas, veikla bendrose institucijose verčia nuolat aktyvinti diplomatinę ir ne tik komunikaciją tarp valstybių vidinėje sąjungos erdvėje, kuri tuo pačiu yra ir tarptautinė.

⁸² Trumpai apie Europos Sąjungą [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.euro.lt/old/showtopitems.php?TopMenuID=174&LangID=1>>.

⁸³ ES institucijos ir kitos organizacijos [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/institutions/index_lt.htm>.

⁸⁴ Laikinais einančio Respublikos Prezidento pareigas Artūro Paulausko kalba susitikime su Amerikos prekybos rūmų atstovais “Lietuvos Respublikos ekonominės diplomatijos gairės Lietuvai tapus Europos Sąjungos ir NATO nare” [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://paulauskas.president.lt/one.phtml?id=4984>>.

Tokia tarpvalstybinė komunikacija ir vis labiau jas tarpusavyje siejanti diplomatija, kuri laikui bėgant apima ne tik ekonominės diplomatijos sritį, yra įprasta ES valstybėms narėms, ypač jos senbuvėms. Tačiau tokia diplomatija yra naujovė naujais į Europos Sąjungą įstojusioms valstybėms, kurios priverstos iš naujo formuoti savo užsienio politiką pritaikytą bendrai ES politikai. „Taigi, narystė Europos Sąjungoje reiškia iš esmės naujas sąlygas ekonominės diplomatijos veiklai. Juk didžiausi pokyčiai yra susiję su užsienio prekybos politikos ir su ja susijusių išorinių santykių formavimu.“⁸⁵ Narystė šioje organizacijoje reiškia naują etapą kiekvienos valstybės narės diplomatinėje istorijoje. Žinoma Europos sąjunga ir jos pirmtakės, t.y. Europos Ekonominė Bendrija ir Europos anglių ir plieno bendrija, nėra pirmosios tarptautinės organizacijos, kurios turėjo bendras institucijas veiklai koordinuoti. Tokias institucijas turėjo Tautų Sąjunga, jas turi ir Jungtinės Tautos. Tačiau nei viena iš jų nepasiekė tokios gilios integracijos kaip tai laikui bėgant pasiekė ES valstybės narės. Visos valstybės kandidatės yra palaiapsniui ruošiamos pasikeitimams, tarp jų ir ES, bei atskirų valstybių narių nuolat vyksta dialogas, intensyvinama komunikacija. Skirtingai nuo daugelio kitų tarptautinių organizacijų, stojimas į ES yra gana ilgas procesas, į kurį yra įtraukiami ne tik diplomatai, nors jų vaidmuo bene didžiausias. Kaip pavyzdį galima pateikti Lietuvos kelią į Europos Sąjungą. Atmetus jam būdingą chronologiją, jį galima taikyti ir kitoms valstybėms kandidatėms:

1. 1992 m. gegužės 11 d. Lietuva ir Europos Bendrija pasirašė Prekybos ir komercinio bei ekonominio bendradarbiavimo sutartį, kuri įsigaliojo 1993 m. vasario 1 d.

2. 1993 m. birželio 21-22 d. vykusiam Europos Vadovų Tarybos susitikime Kopenhagoje EB pirmą kartą aiškiai suformulavo savo poziciją dėl Vidurio ir Rytų Europos valstybių narystės Europos Sąjungoje (ES) (plačiau žinoma kaip Kopenhagos kriterijai): šalys, norinčios tapti ES narėmis, turėjo įvykdyti pagrindinius politinius ir ekonominius Sąjungos principus ir sugebėti perimti ES teisę („acquis communautaire“).

3. 1994 m. liepos 18 d. buvo pasirašyta ES ir Lietuvos laisvosios prekybos sutartis.

4. 1995 m. gruodžio 8 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė įteikė oficialų prašymą priimti į ES. 1997 m. liepos mėn. paskelbtoje Europos Komisijos nuomonėje pateikiama išvada, kurioje rekomenduojama nedelsiant pradėti stojimo derybas su penkiomis asocijuotomis Vidurio ir Rytų Europos (VRE) valstybėmis: Čekija, Estija, Vengrija, Lenkija ir Slovėnija.

5. 1999 m. Lietuva buvo pakviesta pradėti derybas

⁸⁵ Laikinais einančio Respublikos Prezidento pareigas Artūro Paulausko kalba susitikime su Amerikos prekybos rūmų atstovais “Lietuvos Respublikos ekonominės diplomatijos gairės Lietuvai tapus Europos Sąjungos ir NATO nare” [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://paulauskas.president.lt/one.phtml?id=4984>>.

6. Stojimo derybos buvo oficialiai baigtos 2002 m. gruodžio 12-13 d. Kopenhagoje vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime. 2003 m. balandžio 16 d. Atėnuose Ministras Pirmininkas Algirdas Brazauskas ir Užsienio reikalų ministras Antanas Valionis pasirašė stojimo į Europos Sąjungą sutartį. Lietuvos Respublikos piliečiai referendume, vykusiame 2003 m. gegužės 10-11 d. pritarė Lietuvos stojimui į ES (už narystę ES balsavo 91,07 proc. balsavusių piliečių). 2004 gegužės 1 d. Lietuva tapo viena iš 25 visateisių ES valstybių narių kartu su devyniomis kitomis valstybėmis - Čekija, Estija, Kipru, Latvija, Lenkija, Malta, Slovakija, Slovėnija ir Vengrija.

Taigi viskas vyksta palaiptui, įvertinant valstybių kandidačių pasirengimą, vykdamas intensyvią diplomatinę darbą, palaikant vis glaudesnius santykius. Toks ilgas ir tuo pačiu intensyvus procesas nebuvo būdingas ankstesnėms tarptautinėms organizacijoms.

Tačiau Europos Sąjunga neapsiriboja vien tik vidinės komunikacijos gerinimu. Didelis vaidmuo yra teikiamas išorinei komunikacijai, nuo kurios kokybės priklauso ES užsienio prekybos apimtys. „Auganti tarptautinė prekyba prisideda prie ES klestėjimo ir daro poveikį mūsų kasdieniniam gyvenimui. Užimdama pirmą vietą pasaulio prekyboje Europos Sąjunga siekia pašalinti tarptautinės prekybos kliūtis. Todėl ji vaidina pagrindinį vaidmenį Pasaulio prekybos organizacijoje.“⁸⁶ Europos Sąjunga vaidina svarbų vaidmenį Pasaulio Prekybos Organizacijos veikloje. Tai neturėtų stebinti, nes ES tenka apytikriai 20 % viso pasaulio importo ir eksporto. ES dalyvauja PPO veikloje kaip atskiras narys. Tai galima pavadinti tam tikru paradoksu, nes PPO narėmis yra ir kiekviena ES valstybė narė atskirai. Vienas iš pagrindinių ES siekių yra tas, kad visa pasaulinė prekyba vyktų remiantis PPO nustatytais taisyklėmis, visas koordinavimas vyktų šios organizacijos viduje. Europos Sąjungai įsitvirtinti Pasaulio prekybos organizacijoje, gerinti komunikaciją viso pasaulio mastu ir taip plėsti savo ekonominę įtaką, bei prekybą, įgalino būtent aktyvi komunikacija išsiplėtusi už pačios ES ribų. Tuo pačiu, galima teigti, kad tokia komunikacijos plėtra didelę įtaką padarė ir pasiekti ekonominiai laimėjimai. Būtent turtinga ir įtakinga bendros rinkos vienijama ekonominė sistema galėjo lengviau įtakoti sprendimus pasauliniu mastu. Jai dar prieš Antrąjį pasaulinį karą vyravo diplomatija paremta galimybe panaudoti jėgą, tai po karo pradėjo įsigalėti diplomatija paremta vis didėjančia ekonomikos įtaka tarptautiniams santykiams.

Tačiau tai nereiškia, kad ES siekia naudoti tik sau. 2001 metais įsigalėjo nutarimas, kuriame numatomas laisvas, neapmokestintas gaminių iš 49 skurdžiausių pasaulio valstybių įvežimas į Europos Sąjungos šalis. „Europos Sąjunga suteikė pirmenybę neapmokestinamam daugelio prekių įvežimui į savo rinką iš besivystančių valstybių ir ekonomikų, taip pakeisdama kai kuriuos iš savo prekybos

⁸⁶ Europos Sąjungos veiklos sričių apžvalga: išorės prekyba [interaktyvus]. [peržiūrėta 2007 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/pol/comm/index_lt.htm>.

nuostatų ir prioritetu.“⁸⁷ Kita vertus, galima teigti, kad ES rinka pakankamai išsivysčiusi ir konkurencinga, todėl tokios nuolaidos besivystančioms valstybėms yra gana suprantamos. Tai puikiai įrodo faktas, kad į ES importuojamiems pramonės gaminiams taikomi gana maži muitai. „Įgyvendindama ankstesnius susitarimus, Europos Sąjunga sumažino pramonės gaminių importo mokesčius iki 4% lygio, kuris yra vienas mažiausių pasaulyje.“⁸⁸ Reiktų nepamiršti ir aplinkybės, kad ES visuomenė vis labiau virsta postindustrine, o daugelis besivystančių pasaulio valstybių yra industrinės, ar net agrarinės, todėl jose gaminama produkcija reikalinga ES rinkai.

Taigi nepaisant to, kad tam tikri ryšiai tarp ekonomikos ir diplomatijos atstovų egzistuoja jau labai senai, nuolat veikiančios tarptautinės ekonominės organizacijos atsirado tik XX a. antroje pusėje. Galima teigti, kad jų atsiradimui įtakos turėjo viso XX a. diplomatijos ir ekonominių santykių raida, tačiau dabartinį savo veidą jos įgavo tik pastarųjų keleto metų laikotarpyje. Tai sąlygojo vis intensyvėjanti tarpvalstybinė komunikacija ir ne tik diplomatijos srityje. Tokios organizacijos pasižymi tuo, kad tarptautinė komunikacija yra vykdoma tiek sprendžianti vidinius organizacijų, tiek išorinius klausimus. Reikia pastebėti, kad diplomatijos, ypač ekonominės, raida su tarptautine prekyba susijusias problemas pavertė ir valstybių vidinėmis problemomis. Tai įrodo kaip stipriai šiais laikais susiję vidinės ir išorinės valstybių komunikacijos procesai. Tačiau tai pasidarė akivaizdu tik XX a. paskutiniame dešimtmetyje, kuriam prasidedant valstybių komunikacija ekonomikos klausimais žengė didelį žingsnį į priekį susipindama su kitomis valstybių gyvenimo sritimis. Tai buvo reglamentuota įkuriant Pasaulio prekybos organizaciją. Žinoma derybos tarp valstybių vyko ir anksčiau, ką į rodo „Bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos“ pasirašymas 1947 metais ir nuolatiniai bandymai jį tobulinti. Tačiau didžiausia pažanga pasiekta tik pastaraisiais metais. Šioms tarptautinėms organizacijoms būdinga parlamentinė diplomatija, o kalbant apie Europos Sąjungą, ši diplomatijos forma įgavo nuolatinę institucinę pavidalą, t.y. Europos Parlamentą, kurio visa veikla remiasi parlamentinės diplomatijos principais. Tai vyrauja tiek sprendžiant ES vidinius klausimus, tiek dalyvaujant Sąjungos bendroje užsienio politikoje. Svarbu pastebėti tai, kad tarptautinių ekonominių organizacijų valstybės narės atsisako dalies savo kaip suverenių valstybių funkcijų. Tai vadinama suverenumo telkimu, siekiant visoms bendrų tikslų. Bene toliausiai šiame procese yra pažengusi Europos Sąjunga, kurios valstybės narės palaiapsniui telkia suverenumą ne tik sprendžiant ekonomines, bet ir kitų sričių problemas. Tarpvalstybinė komunikacija tarp valstybių narių vis intensyvėja, nes jos priverstos bendrai spręsti tarptautines problemas. Svarbu pastebėti, kad kiekviena valstybė, tapusi nauja

⁸⁷ Europos Sąjungos veiklos sričių apžvalga: išorės prekyba [interaktyvus]. [peržiūrėta 200 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/pol/comm/index_lt.htm>.

⁸⁸ Ten pat.

organizacijos nare, patiria didelius pasikeitimus savo tarptautinės komunikacijos ir diplomatijos srityje. Kalbant apie Europos Sąjungą, šie pasikeitimai įgyvendinami palaipsniui, t.y. stojimo į šią organizaciją procesas yra gana ilgas, komunikacija tarp valstybių stiprinama palaipsniui. Reikia nepamiršti ir tai, kad ES yra atskiras Pasaulio prekybos organizacijos narys, nepaisant to, kad šios organizacijos narėmis yra kiekviena ES valstybė narė atkirai. Tokiu būdu vykdoma išorinė ES komunikacija padeda lengviau pasiekti bendrus Sąjungos valstybių keliamus tikslus. Tokių organizacijų atsiradimas pakeitė pačią diplomatiją – vis didesnę reikšmę diplomatinės komunikacijos procesuose įgauna stiprius ekonominius svertus turinčios pusės.

3.2 Trečiojo pasaulio įtaka pasikeitimams diplomatijoje

Trečiojo pasaulio sąvoką 1952 metais, norėdamas apibūdinti tam tikrą valstybių grupę, pirmą kartą pavartojo prancūzų demografas Alfred Sauvy. Taip jis apibūdino silpnai ekonomiškai išsivysčiusias Azijos, Afrikos, Okeanijos ir Lotynų Amerikos valstybes, kurioms bendros tam tikros problemos. Paprastai išskiriamos tokios problemos kaip žemas pragyvenimo lygis, spartus gyventojų skaičiaus augimas, menkas išsilavinimas, badas, ligos, mažas industrializacijos lygis, ekonomikos priklausomybė nuo žemės ūkio arba gamtinių išteklių, nestabili politinė sistema, korupcija ir kitos. Būtent šias problemas yra stengiamasi išspręsti tarptautiniu mastu, kas be abejonės reiškia valstybėms būtinybę kuo aktyviau dalyvauti diplomatinėje ir komunikacinėje veikloje. kaip teigė pats A. Sauvy, šiai valstybių grupei priklausančios šalys pasauliniu mastu nėra reikšmingos, bet nori įgauti vis didesnę vaidmenį. „Kaip ir trečiasis luomas, rašė Sauvy, trečiasis pasaulis yra niekas, bet jis „nori būti kažkuo.“⁸⁹ Toks požiūris į trečiojo pasaulio valstybes vyravo ilgą laiką. Nenuostabu, kad jų atstovai visomis įmanomomis priemonėmis bandė ir bando tai pakeisti.

Jau vien trečiajam pasauliui priskiriamų valstybių egzistavimas praplečia tarptautinės komunikacijos erdvę. Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui įsibėgėjo procesas pavadintas dekolonizacija, kurio metu daugelis didžiųjų valstybių kolonijų gavo nepriklausomybę, t.y. tapo suvereniomis valstybėmis. Deja, bet didžioji jų dalis dabar yra priskiriamos trečiojo pasaulio valstybių grupei. Tokiu būdu smarkiai padidėjo tarptautinių santykių dalyvių skaičius. Kaip pavyzdį galima pateikti Jungtinių Tautų organizacijos narių skaičiaus augimą. Jei 1945 metais organizacijos narėmis buvo 51 valstybė, tai 1962 metais jau 110, 1975 m. 144, o 2006 metais jau 192*. Žinoma ne visos naujos JT narės buvo buvusios kolonijos, tačiau jos sudarė didžiąją naujokių dalį. Tai iš esmės pakeitė pasaulį ir iškėlė naujus iššūkius tuometinei pasaulio tvarkai. Svarbu tai, kad tarptautinė bendruomenė beveik iš karto pradėjo reaguoti į naujų valstybių problemas ir siūlyti jų sprendimo būdus. Viena iš reikšmingiausių pagalbos sričių yra ekonominė pagalba.

Komunikacijos ir bendradarbiavimo būtinybė, norint padėti besivystančių valstybių ekonomikoms išbristi iš sąstingio buvo suvokta jau gana senai. Pvz. Jungtinių Tautų programa EPTA (Išplėstinė technologinės pagalbos programa) ir jos metinis pranešimas padarytas 1956 m. „EPTA parodė, kad vertingas indėlis ekonomikos vystymuisi gali būti pasiektas plečiant tarptautinį

⁸⁹ Chaliand G. THIRD WORLD: definitions and descriptions [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 25 d.] Prieiga per internetą: <http://www.thirdworldtraveler.com/General/ThirdWorld_def.html>.

*<http://www.un.org/members/growth.shtml#1940>

bendradarbiavimą keičiantis techninio pobūdžio informacija, žiniomis.“⁹⁰ Tokio bendradarbiavimo egzistavimas reiškė, kad naujosios pasaulio valstybės, bent jau formaliai, buvo vertinamos kaip lygiaverčiai partneriai. Tai įrodo ir tai, kad jos palaipsniui tapo Jungtinių Tautų narėmis ir gavo teisę dalyvauti pasaulinio mąsto klausimų sprendime. Tuo pačiu išliko ir tam tikra takoskyra tarp pirmaujančių šalių ir atsiliekančių, bei pastarųjų priklausomybė nuo pasaulinės politikos lyderių.

Tam tikra trečiojo pasaulio valstybių priklausomybė nuo didžiųjų valstybių pasireiškė šaltojo karo metu. Tuo metu pasaulyje vyravo dvi supervalstybės, t.y. JAV ir Sovietų Sąjungą. Dalis trečiojo pasaulio valstybių skelbėsi remiančios JAV, kita dalis Sovietų Sąjungą, o trečioji valstybių grupė išliko neutrali ir paprastai įvardijama kaip „neprisijungusios šalys“. Kartais jos vadinamos ir „trečiąja jėga“. Tai reiškė tam tikrą susiskaldymą tarp trijų susiformavusių trečiojo pasaulio valstybių blokų ir tuo pačiu vieningumą pačio bloko viduje. Toks susiskaldymas egzistavo iki pat šaltojo karo pabaigos, o jam pasibaigus susilpnino šių valstybių vieningumą. „Kita vertus, atrodo, kad neprisijungusių šalių vienybė, kuri tapo trečiąja jėga tarp Jungtinių Valstijų ir Sovietų Sąjungos įtakoje esančių stovyklų, buvo susilpninta Jungtinių Valstijų ir Sovietų Sąjungos taikaus sambūvio ir pastaraisiais metais kilusios poliarizacijos.“⁹¹ Tačiau Jungtinių Tautų Organizacijos sudėtyje ši neprisijungusių šalių grupė išliko, tačiau jų vieningumas pasireiškia tik sprendžiant joms svarbius ekonominius ir socialinius klausimus. „Vis dėlto jų vienybė veikia kaip stipri jėga tik ekonominėje ir socialinėse srityse, kurios joms yra gyvybiškai svarbios.“⁹² Ekonomika yra bene vienintelė sritis verčianti šias valstybes veikti kaip vieningą jėgą, todėl galima teigti, kad tarpvalstybinė komunikacija tarp šių šalių yra paremta būtent ekonomine diplomatija. Nepaisant to, kad tai nėra formali organizacija, dažnai vadinama judėjimu, ji išlieka vieninga ir stengiasi tai demonstruoti visam pasauliui. Tai įrodo ir nuolatiniai jų atstovų susitikimai, kurių buvo 14, nuo pirmojo 1961 metais iki paskutinio 2006 metais.

Tačiau neprisijungusių šalių judėjimas nėra vienintelė organizacija sukurta trečiojo pasaulio valstybių, nepaisant to, kad yra didžiausia narių skaičiumi. Trečiojo pasaulio valstybes vienija kitos organizacijos, tokios kaip Centrinės Amerikos Valstybių Organizacija (OCAS) įkurta 1951 metais, Pietryčių Azijos Šalių Organizacija (ASEAN) įkurta 1967 metais, Mercosur - tarptautinė muitų sąjunga tarp Pietų Amerikos šalių įkurta 1991 metais, Karibų bendrija ir bendroji rinka (CARICOM) įkurta 1973 metais, Karibų Valstybių Asociacija (ACS) įkurta 1994 metais, Afrikos Sąjunga (AU) įkurta 2002 metais ir pakeitusi Afrikos Ekonominę Sąjungą ir Afrikos Vienybės Organizaciją. Tokių organizacijų

⁹⁰ Jolly B., Emmerij L., Ghai D., F. Lapeyre. UN Contributions to Development Thinking and Practise. Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis. 2004 m. P. 71.

⁹¹ United Nations Undergoing Transformation [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/1972/1972-1-16.htm>>.

⁹² Ten pat.

kūrimasis parodo trečiojo pasaulio valstybių bendradarbiavimo siekius, pastangas plėsti komunikaciją tarpusavyje ir vieningai atstovauti savo interesus pasaulinėje arenoje. Tačiau tai tuo pačiu reiškia ir tam tikrą susiskaldymą. Šiuo atveju minėtasis neprisijungusių šalių judėjimas yra tarsi vienijantis veiksnys. Galima teigti, kad tokį kelią trečiojo pasaulio valstybės pasirinko neatsitiktinai. Dauguma jų valstybingumą gavo tik XX a. antroje pusėje, kai jau buvo nusistovėję pagrindiniai šiuolaikinės diplomatijos ir tarptautinės komunikacijos bruožai. Naujosios valstybės palaipsniui perėmė tai kas jau buvo sukurta, todėl nenuostabu, kad pagrindiniai jų komunikacijos ryšiai nusistovėjo, kaip ir tarp tarptautinių santykių senbuvų, tenka daugiašaliai arba konferencinei diplomatijai.

Kalbant apie šiuolaikinę diplomatiją, negalima pamiršti vienos iš populiariausių šiuolaikinės diplomatijos priemonių, t.y. konferencijų. Paprastai konferencijose dalyvauja bent kelios valstybės, kas labai palengvina sprendimų priėmimą ir žinoma tarpusavio komunikaciją. Tokia diplomatijos vykdymo forma kaip konferencija nusistovėjo tik XX a. Tačiau tai nereiškia, kad konferencijos yra šiuolaikinės diplomatijos išradimas. Įvairūs daugelio valstybių atstovų susitikimai vyko daug anksčiau. Pvz. Vienos kongresas 1815 metais, taip pat kiti panašūs įvykiai. Skirtumas tas, kad XX. Konferencijų kiekis smarkiai padidėjo, jos pradėjo vykti reguliariai, ypač įkūrus įvairias tarptautines organizacijas, kaip pvz. Jungtinės Tautos, Europos Sąjunga, G8 ir kitas. Galima teigti, kad staigus naujų valstybių kiekio augimas, šiuo atveju trečiojo pasaulio atsiradimas, atvertė naują etapą konferencinės diplomatijos plėtroje. Tarptautinių organizacijų kiekio augimas ir konferencijų gausa buvo reakcija į naujas tarptautinės erdvės raidos tendencijas. „Tarptautiniai santykiai žymiai išsiplėtė. Dabar norint išspręsti vieną ar kitą tarptautinę problemą reikia įtraukti daugelį ar net visas pasaulio valstybes.“⁹³ Norint užtikrinti pakankamai gerą komunikaciją tarp didelio kiekio valstybių reikėjo naujų diplomatijos vykdymo priemonių. „Žlugus kolonijinėms ir multietninėms imperijoms, daugiau kaip keturgubai padaugėjo pagrindinių tarptautinių aktorių – valstybių, o tarptautinių vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų pagausėjo apie 50 kartų ir priartėjo prie 5000.“⁹⁴ Valstybių atstovai gana greitai reagavo į pasikeitimus pasaulyje ir įkūrė pirmąsias tarptautines organizacijas, bei nuarė rengti reguliarius valstybių vadovų ar atstovų susitikimus. „Po 1914 – 18 metų karo suprasta, kad diplomatiniai santykiai ateityje daugiausia bus vykdomi remiantis nutarimais pasiektais konferencijose prie apvalaus stalo.“⁹⁵ Jei anksčiau buvusioms valstybėms tokia tarpvalstybinė komunikacija nebuvo naujovė, pasikeitė nebent jos intensyvumas, tai naujosios, trečiojo pasaulio šalims, tai buvo visiškai nauja patirtis. Rengiant tokius susitikimus užtikrinama geresnė komunikacija tarp valstybių dalyvių, nei rengiant

⁹³ Попов В. И. Современная дипломатия. Теория и практика. Москва: Международные отношения. 2003 г. P. 93.

⁹⁴ Brazauskas A. Tarptautinės galios ir diplomatijos. Naujų valstybių užsienio politikos dilemos. Darbai ir dienos. Nr. 30. Kaunas. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2002 m. P. 301.

⁹⁵ Sir Harold Nicolson. Diplomacy. Oxford university press. London. Oxford. New York. 1969 m. P. 84.

atskirus dvišalius susitikimus. Taip tiesiog paprasčiau pasiekti bendrą sutarimą aptariamuoju ir visus liečiančiu klausimu, lengviau susitarti su tarptautiniais partneriais.

Svarbu pastebėti, kad pačios šiuolaikinės diplomatijos raidos tendencijos lemia tarptautinių organizacijų ir konferencijų egzistavimo būtinybę. Viena vertus egzistuoja būtent tokios ir ne kitokios valstybių komunikacijos formos neišvengiamumas, kita vertus pati šiuolaikinė diplomatija skatina pasaulinius integracijos procesus. „Geriausias argumentas „už“ aukščiausio lygio susitikimais vykdomą diplomatiją, neskaitant jos neišvengiamumo, yra šiuolaikinės diplomatijos integruojančios savybės.“⁹⁶ Tai, kad trečiojo pasaulio šalys diplomatinėje veikloje gali dalyvauti kaip lygiaverčiai partneriai, padeda joms integruotis į šiuolaikinę tarptautinę sistemą. Sunku pasakyti ar tai būtų joms pavykę pirmojoje XX a. pusėje, kai net ne visada buvo paisoma suverenių Europos valstybių interesų, jau nekalbant apie buvusias didžiųjų metropolijų kolonijas.

Kalbant apie skurdžiausias pasaulio valstybes reikia nepamiršti šiuolaikinei diplomatijai būdingos visuomeninių judėjimų įtakos tarptautiniams sprendimams. Jei iki XX a. vidurio diplomatines problemas sprendavo tik uždaras ekspertų sluoksnius, tai dabar vis labiau įtraukiama visuomenė, vyksta vis daugiau pasikeitimų. „Diplomatija, kuri buvo veiklos sritis kontroliuojama daugiausia joje besispecializavusio elito, dabar atvira visuomenei, atvira pasikeitimams.“⁹⁷ Beje, visuomenės vaidmuo pasireiškia daugiausia išreiškiant viešąją nuomonę, į kurią ypač daug dėmesio kreipiama demokratinėse valstybėse. Suprantama, kad sėkmingos diplomatijos vienas iš pagrindų yra geri santykiai tarp pačių tautų, o ne tik tarp tam tikro elito. Tačiau šiuo atveju bene aktyviausiai reiškiasi visuomeniniai judėjimai, kuriu tikslas skurdo trečiojo pasaulio valstybėse mažinimas, dažniausiai siejamas su skolų skurdžiausioms pasaulio valstybėms panaikinimu. Tokie visuomeniniai judėjimai pasidarė ypač aktyvūs paskutiniajame XX a. dešimtmetyje, ypač antroje jo pusėje. Šiuos judėjimus remia įvairūs žmonės, nuo eilinių piliečių iki visame pasaulyje žinomų žmonių. „Daugelis grupių ragina visiškai atšaukti skolas, o į jų reikalavimus atsiliepė popiežius, JT generalinis sekretorius Kofi Annan, Jungtinių Tautų ekonomikos ir vystymo konferencija, Meltzerio komisija ir kiti. Grupės U2 lyderis Bono taip pat prisijungė.“⁹⁸ Tai įrodo kokių plačiu mastu išplito šis judėjimas ir tai kokią įtaką jis daro pasaulio politikoje. „2000 metų rugsėjo 7 dieną vykusiame Jungtinių Tautų susitikime Nigerijos prezidentas Olusegun Obasanjo, tuo metu vadovavęs vadinamajai 77 grupei, pristatė Jungtinėms Tautoms precedento neturinčią peticiją su 22 milijonais parašų, kurioje raginama atšaukti skolas skurdžiausioms

⁹⁶ Alba Eban. *Diplmacy for the Next Century*. Yale University Press. New Haven & London. 1998 m. P. 94.

⁹⁷ Ten pat. P. 75.

⁹⁸ Rowden R. *A World of Debt. Why "Debt Relief" Has Failed to Liberate Poor Countries* [interaktyvus]. *The American Prospect* magazine, Summer 2001. [žiūrėta 2007 m. balandžio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.thirdworldtraveler.com/Reforming_System/World_of_Debt.html>.

pasaulio valstybėms.“⁹⁹ Akivaizdu, kad visuomeninė iniciatyva daro įtaką diplomatams, kažkiek lemia jų sprendimus. Tai, kad pasaulyje vyrauja daugiašalė diplomatija tik dar labiau padidina tokių visuomeninių judėjimų daromą efektą.

1996 metais buvo įkurta Iniciatyvinė grupė dėl stipriai išiskolinusių neturtingų šalių padėties gerinimo (The Enhanced Heavily Indebted Poor Countries Initiative (HIPC)). Ši grupė vienija tarptautines organizacijas, nevyriausybines organizacijas, visuomeninius judėjimus, Pasaulio banką, Tarptautinį valiutos fondą ir pan. Iniciatyvinės grupės tikslas – rasti visoms pusėms labiausiai priimtina būdą dėl neturtingųjų valstybių išiskolinimų panaikinimo. Grupės veikloje taip pat gali dalyvauti suinteresuotos valstybės. „Turbūt didžiausia HIPC iniciatyvinės grupės veiklos problema yra ta, kad tas išiskolinimų kiekis, kurį ji stengiasi panaikinti, yra nepakankamas tam, kad apsaugotų išiskolinusias valstybes nuo augančios išiskolinimų naštos ateityje.“¹⁰⁰ Tačiau šiuo atveju svarbu tai, kad šiuolaikinėje diplomatijoje susidariusi itin palanki erdvė tarpvalstybinėje komunikacijoje dalyvauti ne tik valstybėms, jų atstovams, ar valstybinėms tarptautinėms organizacijoms. Tarptautinių santykių dalyviais tampa nevyriausybinių organizacijų ir visuomeniniai judėjimai, kurių nuomonės yra paisoma.

Taigi daugelis trečiojo pasaulio šalių yra santykinai naujos tarptautinės sistemos narės todėl jų diplomatijai būdingi tik XX a., ypač antros pusės, diplomatijos bruožai. Jų diplomatai perėmė tai kas buvo būdinga visai tuometinei sistemai. Svarbu pastebėti, kad dekolonizacijos metu atsiradusios naujos valstybės netapo tik pasyviomis diplomatijos procesų dalyvėmis. Vien jau jų atsiradimas sąlygojo tam tikrus pasikeitimus tarpvalstybinėje komunikacijoje. Staiga padidėjęs valstybių kiekis lėmė komunikacijos išplitimą žymiai platesniu mastu. Nepaisant to, kad naujosios valstybės palaipsniui, bent jau teoriškai, tapo lygiaverčiais partneriais, jos savo dviejų didžiųjų šaltojo karo meto valstybių, JAV ir Sovietų Sąjungos, varžybų dėl įtakos sferų objektu. Tai sukėlė tam tikrą trečiojo pasaulio pasidalinimą į tris grupes, t.y. vienos šalys rėmė JAV, kitos Sovietų Sąjungą, trečios liko neutralios. Tai reiškė tam tikrą susiskaldymą. Tuo pačiu pasidarė akivaizdus ir trečiojo pasaulio valstybių vieningumo siekis, kuris pasireiškė tarptautinių organizacijų kūrimu. Šios valstybės sukūrė ne vieną organizaciją turinčią atstovauti jų interesus pasauliniu mastu. Tai taip pat reiškė ne tik vieningumą, bet ir susiskaldymą tarpusavyje ginant savo bloko interesus. Išskirtinis atvejis yra vadinamosios neprisijungusių šalių grupės, Jungtinėse Tautose dar vadinamos 77 grupe, egzistavimas, iš pradžių sukurtas kaip atsvara JAV

⁹⁹ Dropping the debt? A history of the debt of the world's poorest nations. Can it be written off? [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.worldsocialism.org/articles/dropping_the_debt.php>.

¹⁰⁰ Rowden R. A World of Debt. Why "Debt Relief" Has Failed to Liberate Poor Countries [interaktyvus]. The American Prospect magazine, Summer 2001. [žiūrėta 2007 m. balandžio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.thirdworldtraveler.com/Reforming_System/World_of_Debt.html>.

ir Sovietų Sąjungą remiančioms valstybėms, tačiau vėliau virtęs vieningu judėjimu. Tai neformalus judėjimas vienijantis daugelį trečiojo pasaulio valstybių ir reiškiantis jų bendrus interesus, kurie deja dažniausiai apsiriboja tik bendrais ekonominiais bei socialiniais siekiais, t.y. vienomis iš opiausių šių valstybių problemų. Su trečiojo pasaulio valstybių ekonominėmis problemomis siejamas didėjantis visuomeninių judėjimų ir nevyriausybinių organizacijų aktyvumo tarptautiniuose santykiuose augimas. Šios organizacijos ir judėjimai tapo aktyvūs dalyviai diplomatijos procesuose, bent jau susijusiuose su skurdžiausiomis pasaulio valstybėmis. Galima teigti, kad jos tapo dar vienu šiuolaikinės diplomatijos procesų dalyviu.

Išvados

1. Šiuolaikinė diplomatija ne tik yra įtakojama pasaulio raidos procesų, tačiau ir pati juos įtakoja. Tai galima pavadinti abipuse įtaka. Kalbant apie komunikacijos tarp valstybių raidą šiuolaikinėje diplomatijoje vyraujantys procesai lėmė tai, kad į šią komunikaciją lengvai įsitraukė nauji dalyviai, t.y. visuomeninės organizacijos, nevyriausybines organizacijos, įvairūs judėjimai. Taip pat akivaizdu tai, kad dabartinė diplomatija, labiau nei bet kada anksčiau, keičia santykius tarp valstybių. Joje vyraujantys procesai skatina tarptautinių santykių dalyvių lygiavertiškumą, kuo platesnio masto partnerystės buvimą. Šiuolaikinė diplomatija remiasi tam tikrus bendrus tikslus turinčių valstybių blokais. Viena vertus tai reiškia tam tikrą susiskaldymą, tačiau kita vertus, yra akivaizdu, kad skirtingai nei ankstesniais laikais, šie blokai yra atviri komunikacijai. Šiuolaikinė diplomatija skatina ne tik vidinę tarpvalstybinę komunikaciją, tačiau ir išorinę.
2. Diplomatinės specialistai, nuolat susidurdami su pasikeitimais pasaulyje, nelieka nuošalyje. Pati diplomatija keičiasi tam, kad išliktų pagrindine valstybių komunikacijos forma. Atsirandančios naujos diplomatinės vykdyto formos, nuolat tobulinamos senos, perimamos koordinuoti kitos, tradicinei diplomatinės neįprastos sritys, rodo, kad diplomatai atsako į jiems metamus globalius iššūkius. Vyksta nuolatinė raida, pasikeitimai. Tiesa reikia pastebėti, kad ne visada į teigiamą pusę. Ir šiais laikais pasitaiko atvejų, kai akivaizdu, kad diplomatai renka klaidingą kelią kylančioms problemoms spręsti. Diplomatai į savo rankas perima valstybės įvaizdžio formavimo darbus, kas dažniausiai yra numatoma valstybių diplomatinės veiklos strategijose. Svarbu tai, kad tokiu būdu diplomatija veikia platesnius visuomenės sluoksnius, ji tampa atviresnė platesnio masto tarpvalstybinei komunikacijai. Svarbu yra tai, kad šiuolaikiniai diplomatai, atsakydami į pasaulyje vyraujančius procesus, suvokia, kad tik komunikacijos buvimas gali būti sėkmingos raidos garantu. Komunikacijos nutraukimas reiškia ne tik diplomatinės, bet ir kitų sričių veiklos nesėkmę.
3. Šiuolaikiniame pasaulyje yra akivaizdu ir tai, kad šiuolaikinė diplomatija, nepaisant visų pasikeitimų, išlieka pagrindine sritimi, kuria naudojantis sprendžiamos pagrindinės pasaulio problemos. Pasikeitė požiūris į daugelį globalių dalykų, požiūris į tarptautinius santykius, partnerystę, tačiau nepasikeitė diplomatinės atstovų daroma milžiniška įtaka. Ekonominės, saugumo, valstybingumo ir kitos problemos yra sprendžiamos būtent diplomatinės specialistų. Tiesa, reikia pastebėti, kad diplomatija tapo atviresnė kitų sričių specialistų

įtakai, tačiau, nepaisant to, pagrindinis koordinacinis darbas išliko diplomatų rankose. Susidūrę su dabartinėmis problemomis diplomatai suprato, kad vienas efektyviausių būdų jas išspręsti yra konferencinė diplomatija. Tačiau skirtingai nei anksčiau, dabartinėje diplomatijoje suvokiamas partnerių lygiateisiškumas, kas palengvina visiems priimtino problemos sprendimo pasiekimą ir jo laikymąsi.

Bibliografinių nuorodų sąrašas

1. Alba Eban. *Diplmacy for the Next Century*. Yale University Press. New Haven & London. 1998 m.
2. Antanas Dambraiva V. *Viešoji diplomatija*. Vilnius: Du Ka. 1997 m.
3. Bildt C. *Analizė: tarp integracijos ir dezintegracijos [interaktyvus]*. [žiūrėta 2007 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nato.int/docu/review/2004/issue4/lithuanian/analysis.html>>.
4. Boothby D. *NATO ant the United Nations [interaktyvus]*. [žiūrėta 2007 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.csd.org/95Book/Boothby.htm>>.
5. Brazauskas A. *Tarptautinės galios ir diplomatijos. Naujų valstybių užsienio politikos dilemos. Darbai ir dienos*. Nr. 30. Kaunas. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2002 m.
6. Chaliand G. *THIRD WORLD: definitions and descriptions [interaktyvus]*. [žiūrėta 2007 m. balandžio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.thirdworldtraveler.com/General/ThirdWorld_def.html>.
7. Damušytė G. *Iššūkiai transatlantinėms vertybėms ir tarptautiniam saugumui (Atsakomybė kaip patikimiausias nepriklausomybės ir saugumo garantas) [interaktyvus]*. Vilnius. [žiūrėta 2006 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://amb.urm.lt/nato/showitem.php?TopMenuID=1245&ItemID=2701&SiteID=66&LangID=1>>.
8. Damušytė G. *Informacijos centras Niujorke*. V. Žalys, R. Lopata, Č. Laurinavičius. "Lietuvos diplomatinės tarnybos 80 – mečiui ir Lietuvos užsienio reikalų ministro Stasio Lozoraičio vyresniojo 100 – osioms gimimo metinėms skirtos tarptautinės konferencijos pranešimai. Vilnius: Vaga. 1999 m.
9. Davies N. *Europa. Istorija*. Vilnius. Vaga. 2002 m.
10. Der Derian J. *Apie diplomatiją. Vakarų susvetimėjimo ideologija*. Vilnius:Eugrimas. 2001 m.
11. Fainaitė E. *Lietuvos įvaizdis [interaktyvus]*. [žiūrėta 2007 m. balandžio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-m-5/fain.html>>.
12. Gaddis J. L. *Surprise, Security, and the American experience*. Harvard university press, Cambridge, Massachusetts, and London, England. 2004 m.
13. Gudauskas R. *Lietuvos vardo minėjimo tūkstantmetis: įvaizdžio programos metmenys [interaktyvus]*. [žiūrėta 2007 m. balandžio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ausis.gf.vu.lt/mg/nr/98/7/07gudaus.html>>.
14. Dr. Otto J. Helweg. *Terorizmas ir islamas [interaktyvus]*. [žiūrėta 2006 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www2.omnitel.net/robertas/bsp/islam.htm>>.

15. Išauskas Č. Iranas – įkaitusi parako statinė [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.geopolitika.lt/?artc=225>>.
16. Jolly B., Emmerij E., Ghai D., Lapeyre F. UN Contributions to Development Thinking and Practise. Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis. 2004 m.
17. Kissinger H. Diplomacija. Vilnius: Pradai. 2003 m.
18. Sir Harold Nicolson. Diplomacy. Oxford university press. London. Oxford. New York. 1969 m.
19. Nyje Joseph S. Jr. The paradox of American power: why the world's only one superpower cant go it alone. Oxford university press. 2002 m.
20. Petrauskas Z., Žalimas D., Žaltauskaitė – Žalinienė S. Diplomatinė teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2003 m.
21. Pillar P. R. Terrorism and U. S. foreign Policy. Brookings institution press. Washington, D. C. 2001 m.
22. Puleikytė K. JAV viešoji diplomacija Vidurio Rytų atžvilgiu [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/index.php?lang=lt&content=lt_geo_3_73&parent=lt_geo_3>.
23. Puleikytė K. Kosovo statuso klausimas: nepriklausomybė ar autonomija? [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 22 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.geopolitika.lt/?artc=221>>.
24. Redjaoui M. The fundamentals of Preventive Diplomacy. Kevin M. Cahill M. D. Preventive diplomacy: stopping wars before they start. A joint publication of Routledge New York London and the Centre for International Health and Cooperation. 2000 m.
25. Rowden R. A World of Debt.Why "Debt Relief" Has Failed to Liberate Poor Countries [interaktyvus]. The American Prospect magazine, Summer 2001. [žiūrėta 2007 m. balandžio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.thirdworldtraveler.com/Reforming_System/World_of_Debt.html>.
26. Stern J. The ultimate terrorists. Harvard university press. Cambridge, Massachusetts, London, England. 1999 m.
27. Urbelis V. Atgrasinimo strategijos raida ir pagrindiniai iššūkiai [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=1120DCDD-D5A2-4409-B07F-FEC0A6F2A66F>>.
28. Volovoj V. Apokalipsė šiandien – branduolinės proliferacijos problema [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 8 d.].Prieiga per internetą <<http://www.geopolitika.lt/?artc=391>>.
29. Whittaker David J. The terrorism reader. Routledge. London and New York. 2001 m.

30. Woolcock S. The Changing Nature of Trade Diplomacy. Paper for the BISA Panel on Economic Diplomacy in the 21 st Century [interaktyvus]. London School of Economics and Kings College, December 2002. [žiūrėta 2007 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lse.ac.uk/collections/internationalTradePolicyUnit/pdf/tradeDiplomacyInThe21stCentury.pdf>>.
31. Zinkevičienė J. Užsienio ir tarptautinių organizacijų informacijos tarnybos Lietuvoje. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 2004 m.
32. Žalys V., Lopata R., Laurinavičius Č. "Lietuvos diplomatinės tarnybos 80 – mečiui ir Lietuvos užsienio reikalų ministro Stasio Lozoraičio vyresniojo 100 – osioms gimimo metinėms skirtos tarptautinės konferencijos pranešimai. Vilnius: Vaga. 1999 m.
33. Попов В. И. Современная дипломатия. Теория и практика. Москва: Международные отношения. 2003 г.
34. Шагов С., Соколов А. Государственный департамент США о международном терроризме [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.soldiering.ru/terrorism/terrorism_usa.php>.
35. C. Rice siūlo Šiaurės Korėją pavyzdžiu Iranui (2007.02.13) [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.balsas.lt/naujienos/pasaulis/straipsnis36437>>.
36. Darbai ir dienos. Nr. 30. Kaunas. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2002 m.
37. Dropping the debt? A history of the debt of the world's poorest nations. Can it be written off? [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.worldsocialism.org/articles/dropping_the_debt.php>.
38. ES institucijos ir kitos organizacijos [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/institutions/index_lt.htm>.
39. Europos Sąjungos veiklos sričių apžvalga: išorės prekyba [interaktyvus]. [peržiūrėta 2007 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/pol/comm/index_lt.htm>.
40. Europos Tarybos konvenciją dėl terorizmo prevencijos [interaktyvus]. Vilnius. [žiūrėta 2007 metų sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.etib.lt/site_files/dokumentai%20lietuviskai/puslapiui.doc>.
41. JTO [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 7 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.unesco.lt/unesco/jto/>>.
42. Kosovo ateitis: EP narių reakcija į JT planą [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/030-2984-050-02-08-903-20070209STO02968-2007-19-02-2007/default_lt.htm>.

43. Kova su terorizmu [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.urm.lt/index.php?-1759129255>>.
44. Laikinai einančio Respublikos Prezidento pareigas Artūro Paulausko kalba susitikime su Amerikos prekybos rūmų atstovais “Lietuvos Respublikos ekonominės diplomatijos gairės Lietuvai tapus Europos Sąjungos ir NATO nare” [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://paulauskas.president.lt/one.phtml?id=4984>>.
45. Lietuvos įvaizdžio formavimo strategija [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/LR-ivaizdis/11_santrauka.pdf>.
46. NATO`s role in relation to the conflict in Kosovo [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nato.int/kosovo/history.htm>>.
47. Resolution: The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/terrorism/strategy-counter-terrorism.html#resolution>>.
48. Rusija atšaukia iš Irano savo ekspertus (2007.03.21) [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.politika.lt/index.php?cid=9315&new_id=349065>.
49. Rusija neatmeta galimybės vetuoti Ahtisaati planą (2007.04.24) [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.info.lt/index.php?page=naujienos&view=naujiena&id=100852>>.
50. Šiaurės Korėja pasirengusi aptarti galimybę nutraukti savo branduolinę programą (2007.02.08) [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gegužės 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.balsas.lt/naujienos/pasaulis/straipsnis31940>>.
51. Terorizmas: Europos atsakas [interaktyvus]. Briuselis: Europos Komisijos informacijos ir komunikacijos skyrius, Teisingumo, laisvės ir saugumo generalinis direktoratas, B-1049, 2004 m. rugpjūtis. [žiūrėta 2006 gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/key_issues/terrorism/terrorism_0904_lt.pdf>.
52. Trumpai apie Europos Sąjungą [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.euro.lt/old/showtopitems.php?TopMenuID=174&LangID=1>>.
53. United Nations Undergoing Transformation [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. balandžio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/1972/1972-1-16.htm>>.

Modern diplomacy as a qualitative new form of states communication

Vidas Šiekštėlis

Summary

The main object of this work is modern diplomacy and its relation with international communication, especially between states. It means interstate communication. The main aim of this work is to prove that modern diplomacy remains the main form of interstate communication, despite of all the changes happened in the World since such kind of diplomacy was created. The diplomacy is changing, the methods of it are changing, new ways of maintaining international relations appears, but diplomacy remains the only one area where all kinds of interstate communication are coordinated. The main tasks of this master work are: to define all the influence which was made by new kinds of modern diplomacy that were created during the XX century; to show the development of the diplomacy, which is influenced by the global changes in the world, but at the same time it is influencing those changes too; to show the importance of modern diplomacy in solving biggest international problems.

There are few conclusions which were made using analytical research methods. It appears that changing diplomacy changes all the interstate communication on a large scale. New participants of interstate communication appeared, diplomacy was spread among wide range of society levels. Diplomacy brings influence on interstate communication and communication brings influence on diplomacy at the same time. It is two-way influence. Modern diplomacy remains the main area where international problems are solved. All participants of international relations are equal. Theoretically there is no inequality between states, between states and international organizations, between states and non governmental organizations. I have to notice that in spite of all the progress in diplomacy, sometimes diplomats make unreasonable steps. Some decisions are made by few states usually called G8. Few states have more power than others to maintain more influence because they are the members of UN Security Council. In spite of that diplomacy is in a progress all the time. Diplomacy is public in our days. Publicity brings benefits and problems for diplomats. There appeared a new kind of diplomacy in international relations because of publicity – public diplomacy. So modern diplomacy is a part of modern international communication and communication is essential part of modern diplomacy. There is consensus of opinion that better communication brings benefits for diplomacy and diplomacy brings better interstate communication.